

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

SANDRA TENIKAITYTĖ

MOKESČIŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS:
TYČINIŲ BANKROTŲ PREVENCIJA

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:

doc. dr. V. Dumbliauskas

VILNIUS, 2011

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

MOKESČIŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS:
TYČINIŲ BANKROTŲ PREVENCIJA

Viešosios politikos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L2003

Vadovas:

doc. dr. V. Dumbliauskas

2011 03

Recenzentas

2011 03

Atliko:

VPmis09-1 gr. stud.

S. Tenikaitytė

2011 03 21

VILNIUS, 2011

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
ĮVADAS	7
1. TYČINIŲ BANKROTŲ PREVENCIJA KAIP MOKESČIŲ POLITIKOS SRITIS	10
1.1 Mokesčių politikos samprata ir politikos įgyvendinimas	10
1.2 Tyčinių bankrotų sąvoka.....	14
1.3 Tyčinių bankrotų reglamentavimas	18
2. TYČINIAI BANKROTAI IR JŲ PREVENCIJA LIETUVOJE	27
2.1 Dabartinė tyčinių bankrotų analizė	27
2.2 Tyčinių bankrotų prevencinės priemonės	34
3. TYČINIŲ BANKROTŲ PREVENCIJOS ANALIZĖ	42
3.1 Pirmasis atvejis: Turto perleidimas iš bankrutuojančios įmonės į susijusią įmonę.....	44
3.2 Antrasis atvejis: Lizinginio turto perdavimas iš bankrutuojančios įmonės į naujai įsteigtą įmonę	47
3.3 Trečiasis atvejis: Prekių pardavimas susijusiai įmonei	49
IŠVADOS	52
REKOMENDACIJOS	54
LITERATŪROS SĄRAŠAS	56
ANOTACIJA	59
ANNOTATION	60
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62
PRIEDAI.....	63

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK	Baudžiamasis kodeksas
CK	Civilis kodeksas
FNTT	Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba
GF	Garantinis fondas
ĮBĮ	Įmonių bankroto įstatymas
ĮBVD	Įmonių bankroto valdymo departamentas
JA	Juridinis asmuo
LR	Lietuvos Respublika
LRV	Lietuvos Respublikos Vyriausybė
MAĮ	Mokesčių administravimo įstatymas
PVM	Pridėtinės vertės mokestis
ŠAVMI	Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija
VMI	Valstybinė mokesčių inspekcija
VMI prie FM	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Pradėti ir baigti bankroto procesai.....	26
2 paveikslas. Tyčiniai bankrotai 1998 – 2009 metais	27
3 paveikslas. Pradėtų bankrotų procesų skaičius pagal juridinio asmens teisinę formą	28
4 paveikslas. Pradėtų bankroto procesų skaičius pagal iniciatorių.....	29
5 paveikslas. Tyčinių bankrotų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis.....	30
6 paveikslas. Bankroto priežastys, susijusios su nusikalstama veikla.....	32
7 paveikslas. Turto perleidimas į susijusią įmonę.....	40
8 paveikslas. Veiklos perdavimas ir turto perleidimas naujai susijusiai įmonei.....	43
9 paveikslas. Įmonės veiklos perkėlimas, nenutraukiant senosios įmonės veiklos.....	45

LENTELĖS

1 lentelė. Neigiamos ir teigiamos įmonių bankroto savybės.....	15
2 lentelė. Tyčinių bankrotų prevencija, taikoma Mokesčių inspekcijoje	38

ĮVADAS

Mokesčių politika vidaus rinkoje atlieka svarbų vaidmenį. Tačiau mokesčių politikai Lietuvoje skiriama vis dar nepakankamai dėmesio, todėl mokesčių sistema yra palanki sukčiavimui. Esant didelei mokesčių įstatymų ir su jais susijusių norminių aktų sąlyginai interpretavimo galimybei ir dabartinei Lietuvos mokesčių politikai, vis aktualesnė problema tampa mokesčių vengimas pasitelkiant juridinių asmenų tyčinį bankrotą. Prasidėjus ekonomikos nuosmukiui tyčinių bankrotų problema tapo aktualesnė, nei iki šiol. Visuomenė ir valstybė vis dažniau susiduria su bankrotais, kurie kaip įtariama yra tyčiniai ar nusikalstami. Kadangi tyčinių bankrotų atvejai yra mažai nagrinėti, nenustatytos tikslios tyčinių bankrotų priežastys ir priemonės, kovojant su jais, todėl retai nustatoma, kad bankrotas yra tyčinis. Tyčiniai bankrotai blogina sąžiningai dirbančių įmonių padėtį, mažina verslo partnerių tarpusavio pasitikėjimą, kai kuriais atvejais gali turėti įtakos kitų įmonių privedimui prie bankroto. Tyčinis ar nusikalstamas bankrotas yra priskiriamas prie nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai, o ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais padaroma didelė žala valstybės ekonominei ir finansinei sistemai bei atskiriems jos subjektams, o kartu ir socialinei bei politinei sistemoms. Kadangi šis reiškinys nėra analizuotas ir aprašytas kitų autorių, išskyrus Įmonių bankroto valdymo departamento pateiktą leidinį „Tyčinių bankrotų apžvalga“ tai rodo temos **naujumą**.

Bankrotų Lietuvoje daugėja geometrinės progresijos greičiu – 2007 metais pradėtos 606 bankroto procedūros, o 2008 m. – 928, 2009 – 1843. Vis sunkėjant ekonominėms verslo sąlygoms, didesnė dalis verslininkų neranda būdų, kaip išgyventi įmonės žlugimo. Bet kai kurių įmonių vadovai net nesistengia išvengti žlugimo ar įmonės bankroto, kadangi jiems yra didesnė nauda paskelbti įmonei bankrutuojančios įmonės statusą. Atsiradus įmonėje problemoms ir susidūrus su sunkumais, įmonės vadovas ar savininkas nusprendžia iš įmonės paimti viską, ką gali ir ją likviduoti, o veiklą toliau tęsti naujojoje įsteigtoje įmonėje. Tyčinis bankrotas tai lyg nusikaltimas su „balta apykakle“. Daugelis bankroto sukčiavimo atvejų susiję su mokestine nepriemoka biudžetui, nuslepiant ar perkeliant turtą į naujai įsteigtą susijusį juridinį asmenį. Juridiniai asmenys bandydami išvengti mokesčių sumokėjimo valstybei ar išskolinimų tretiesiems asmenims savo veikloje taiko mokesčių vengimo modelį, kai savo turtą ir / ar veiklą perkelia į kitą naujai įsteigtą ar įkurtą, dažniausiai susijusią, įmonę arba nuperkama jau vykdanči veiklą įmonė. Naujai įsteigtos įmonės akcininkai būna tie patys fiziniai asmenys arba susiję asmenys, t.y. šeimos nariai, giminaičiai, artimi draugai. Mokestines nepriemokas biudžetui ir kreditoriams turinčios įmonės pristabdo savo ekonominę veiklą ir sudaro turto pirkimo – pardavimo sandorius. Tačiau su sandoriu susijusių mokesčių nebesumoka, kadangi teigia, kad įmonė tapo nemoki. Kartais į tyčinio bankroto pinkles patenka ir pavieniai fiziniai asmenys – piliečiai, kurie sumokėję avansus įmonėms už tam tikras prekes ar paslaugas.

Bankrutavusių įmonių kreditoriniai įsipareigojimai nurašomi ir taip daroma žala valstybei bei jos piliečiams. O naujai įsteigta ar išigyta įmonė valstybinei mokesčių inspekcijai pateikia prašymą iš valstybės biudžeto gražinti pirkimo pridėtinės vertės mokestį, kuris susidarė įsigijus turtą iš bankrutuojančios įmonės. Šis sukčiavimo modelis dar kitaip vadinamas „Fenikso sindromu“. Kai kurie verslo asociacijų vadovai net viešai teigia, jog „feniksai“ kartais yra vienintelė verslo tęstinumo galimybė. Kadangi kai įmonės turi išskolinimus ir valstybės biudžetui ir kreditoriams – bankams, tokiu atveju įmonės bando nuslėpti įmonės turtą arba bankrutuoti ir taip atsikratyti visų įsipareigojimų ir išgelbstinti dalį finansų.¹

Atsakingos institucijos už šį „sindromą“ yra nustačiusios prevencines priemones. Tačiau ši politikos sritis yra sunkiai įgyvendinama, kadangi yra mažai teisės aktų ar įstatymų, kurie tiksliai reglamentuotų tyčinius bankrotus, jų priežastis bei veikimo schemas. Taip pat Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra priimti aktai ar kitos nuostatos, kurios apribotų tokių asmenų tyčinius bankrotus bei naujų juridinių asmenų kūrimą, kurio atstovas paliko kitą įmonę su bankrotu ir didele nepriemoka valstybės biudžetui. Kadangi nėra efektingai įgyvendinta ši politikos sritis ir toliau Lietuvos respublikos juridinių asmenų atstovai steigia naujas bendroves, senąsias palikdami su mokestinėmis nepriemokomis. Tai rodo temos **aktualumą** tiek teoriniu, tiek praktiniu požiūriu.

Darbo objektas – Lietuvos Respublikos tyčinių bankrotų prevencijos įgyvendinimas.

Hipotezė – tyčinių bankrotų prevencijos politiką sėkmingai įgyvendinti trukdo šalies įstatyminė bazė.

Darbo tikslas – išanalizuoti tyčinių bankrotų prevencijos politikos įgyvendinimą.

Darbo uždaviniai:

1. aptarti tyčinių bankrotų sampratą ir reglamentavimą;
2. išanalizuoti tyčinių bankrotų bei jų prevencijos situaciją Lietuvoje;
3. ištirti tyčinių bankrotų prevencijos politiką Šiaulių apskrityje.

Darbo metodai: siekiant išsiaiškinti tyčinių bankrotų prevencijos politikos įgyvendinimą panaudotas mokslinės literatūros, publikuojamų straipsnių, teisės aktų, statistinių duomenų, dokumentų, bei kitos informacinės medžiagos analizės metodas.

Darbo struktūrą nulėmė darbo tikslas ir darbo tikslui pasiekti iškelti uždaviniai:

Pirmajame skyriuje aptariama mokesčių politikos samprata, pristatomi teoriniai autorių požiūriai apie politikos įgyvendinimą. Taip pateikiam tyčinių bankrotų samprata, jų priežastys ir požymiai. Apžvelgti įstatymai, teisės aktai, nuostatos ir kiti dokumentai reglamentuojantys tyčinius bankrotus.

Antrajame skyriuje analizuojamas tyčinių bankrotų situacija Lietuvoje. Apžvelgiama kokios tendencijos vyrauja Lietuvoje. Pateikiamos valstybėje priimtose prevencinės priemonės tyčiniams bankrotams mažinti.

¹ <http://www.investicijos.net/verslas-bankrotai-lietuvoje-investavimas-i-bankrota> [žiūrėta 2011-01-25];

Trečiajame skyriuje atliekamas tyčinių bankrotų prevencijos tyrimas. Tyrime atrinktos 3 įmonės, kurios savo veiklą ir turtą perkelti naujai įmonei, o vėliau senosioms įmonėms inicijuoti bankrotą nusprendė skirtingais metodais. Šioje dalyje analizuojama ir šalies įstatyminė bazė, kuri draudžia inicijuoti, vykdyti šiuos bankrotus. Taip pat tiriame, kokie įstatymai ar kiti teisės aktai turi būti priimti ar pakeisti tyčinių bankrotų prevencijai optimizuoti.

Literatūros apžvalga: nagrinėjama tema literatūros nėra daug. Dažniausiai literatūra skirta įmonių bankroto ar restruktūrizavimo analizei, bankrotų nustatymo modeliams nustatyti. Rengiant šį darbą buvo remtasi teisiniais dokumentais, o pagrindiniais šaltiniais galima būtų išskirti Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymą, Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos pateikta informacija. Tyčinių bankrotų tematika analizuojama Įmonių bankroto valdymo departamento leidinyje „Tyčinių bankrotų apžvalga“ (2010), kuri analizuoja tyčinių bankrotų situaciją Lietuvoje, tyčinio bankroto priežastis, kurios dažniausiai buvo priimtose tyčinių bankrotų nustatymo atvejais ir yra vienas iš pagrindinių šaltinių, kuriais remiausi. Trečiojoje baigiamojo darbo dalyje žymią dalį naudotos literatūros sudaro informacija gauta Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Šiaulių apskrities valstybinėje mokesčių inspekcijoje.

1. TYČINIŲ BANKROTŲ PREVENCIJA KAIP MOKESČIŲ POLITIKOS SRITIS

Kadangi egzistuoja tokios politinės šakos kaip ekonominė, socialinė, užsienio bei vidaus politikos ir t.t., politika yra problematiška. Tyčiniai bankrotai yra neatsiejama nuo ekonominės – mokesčių politikos. O mokesčių politika yra specifinė viešosios politikos sritis. Šioje darbo dalyje nagrinėjama mokesčių politikos samprata. Aprašomos tyčinių bankrotų sampratos, analizuojamos jų priežastys, požymiai bei reglamentavimas.

1.1 Mokesčių politikos samprata ir politikos įgyvendinimas

Demokratinėje valstybėje mokesčiai išskiriami, kaip pagrindinis valstybės pajamų šaltinis ir ekonominio gyvenimo pagrindas. Tačiau apskritai valstybės mokesčių politika turi būti neutrali ir teisinga, kadangi priešingu atveju atsiranda galimybės verslo subjektams vykdyti šešėlinę ekonomiką, t.y. slėpti pajamas, vengti mokesčių ir net vykdyti įmonių tyčinius bankrotus.

Mokesčių politika suprantama kaip valstybės tam tikri veiksmai ir taikomos priemonės mokesčių surinkimo į valstybės biudžetą ir tikslinius fondus.² Taip pat valstybės mokesčių politika tiesiogiai veikia pajamų perskirstymą bei finansinę verslo ar ūkio subjektų padėtį, skatina arba ne nacionalinės ekonomikos augimą.³ Ši politika suteikia galimybę valstybei ir privatiems subjektams gauti finansinę naudą nepažeidus vienas kito interesų. Galima teigti, kad mokesčių politika yra pripažįstama kaip viena iš viešosios politikos sričių. Kadangi šią sritį galima apibūdinti kaip viešuosius ir bendrus tiek valdžios tiek visuomenės interesus. O viešumas reiškia, kad mokesčių politikoje reikalaujamas valdžios arba visuomenės reguliavimas, įsikišimas ar tam tikros jungtinės pastangos. Pasak Stirbio K. priimant naujus mokesčių įstatymus, reikia atsižvelgti į galimą jų poveikį subjekto ūkinei veiklai, įvertinti jų naudą bei įgyvendinimo sąnaudas. Daug sunkumų bei ekonominių problemų verslininkams kelia per greitas įstatymų įsigaliojimas, naujų sąvokų neaiškumas, pernelyg sudėtingos mokesčių administravimo procedūros. Todėl priimant vis naujus įstatymus, reikia atsižvelgti į prieš tai buvusios valdžios vykdytą ekonominę bei mokesčių politiką ir netaikyti naujų sąvokų veiklos, vykdytos iki naujų įstatymų įsigaliojimo. Tai ypač aktualu keičiantis valdžiai ir jos ekonominei programai. Anot K.

² Jakštonytė G., Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimui, *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2009, 3 (16), p. 57;

³ Štreimikienė, D. Mikalauskiene, A., *Lietuvos mokesčių sistema ES kontekste*.//Organizacijų vadyba. 2006, Nr. 38. Kaunas: VDU.

Stirbio valdžia turi reikšti pagarbą verslo subjektų valdymo organams, kad verslininkai planavo savo veiklą ir priiminėjo racionalius sprendimus, remdamiesi tuo metu galiojančiais įstatymais.⁴

Toliau kalbant bendrai apie politiką ir jos procesą, galima paminėti W. Parsons nagrinėjamą Lasswell'o darbą, kuriame išskiriamos dvi politikos analizės atšakos – politikos analizė ir politikos proceso analizė.⁵ Politikos analizė teikia žinių politiniams procesams, o politikos proceso analizė teikia žinių apie viešosios politikos formavimą ir įgyvendinimą. Todėl tolimesniame mano darbe bus nagrinėjama politikos proceso analizė, dėl to, kad šios analizės pagalba galima išnagrinėti mokesčių politikos – tyčinių bankrotų prevencijos įgyvendinimo procesą.

Politikos įgyvendinimas – tai viešųjų ir privačiųjų veikėjų veiksmai, susiję su siektiniais tikslais, iškeltais priimtuose politikos sprendimuose. Pagrindinės politikos įgyvendinimo problemos Lietuvoje priklauso nuo politikos įgyvendinimo etapo ir nuo viešosios politikos etapų. Lietuvos viešosios politikos cikle esanti „trūkstama grandis“ galimai egzistuoja ir politikos įgyvendinime ir priežiūros bei vertinimo etape. Įgyvendinimą galima apibūdinti kaip politikos įvykdymą ir įgalinimą per atsakingas institucijas ar organizacijas, kurios dažnai priskiriamos viešajam sektoriui. Įgyvendinimo analizė neapsiriboja tuo, kas vyksta priėmus politines reformas, o analizuoja programų įvykdymą viešajame administravime.

Yra išskiriami du viešosios politikos įgyvendinimo tipai – politinių sprendimų įgyvendinimas (dažniausiai pasireiškiantis politikos formavimo ir sprendimų priėmimo etape politinės vykdomosios valdžios lygyje) ir administracinių sprendimų įgyvendinimas (dažniausiai pasireiškia politikos įgyvendinimo metu administraciniame lygyje).⁶ Įgyvendinimo esmė yra sėkmingas politikos instrumentų pasitelkimas. Politikos instrumentai yra reguliaciniai (valdžios nustatytos taisyklės ir direktyvos, pagal kurias įgalinamas elgesys. Jis yra tradicinis vyriausybės instrumentas), finansiniai (įgalina politikos įgyvendinimą per pašalpas ir dotacijas), informaciniai (skatina pageidaujama elgesį, nurodant išvalgas į reikšmingą elgesį; tai mėginimas paveikti per informacijos perdavimą, įtikinimą ir pagrįstus argumentus)⁷ ir organizaciniai (pažymi pajėgumus tiesioginiams veiksams).⁸

Lietuvos Respublikoje politikos įgyvendinimo problemos kyla, kadangi jos vis lieka priimtuose sprendimuose.⁹ Pagrindinė politikos įgyvendinimo problema yra viešosios politikos sprendimų netinkamas ar pavėluotas įgyvendinimas. Anot, R. Vilpišausko ir V. Nakrošio (2003), Lietuvoje įgyvendinama apie 85 proc. visų Vyriausybės išipareigojimų. O tai rodo, tai, kad viešosios politikos

⁴ Stirbys K., Mokesčių sistemos efektyvumas ir įtaka šalių konkurencingumui, 2003. *Sąskaitų*. Nr. 1 (149).

⁵ Parsons W, Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas, Vilnius, 2001, p. 33.

⁶ Vilpišauskas R., Nakrošis V., Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: „trūkstamos grandies“ analizė (išplėstinė santrauka), Vilnius, Margi raštai, 2003, p. 4.

⁷ Bemelmans-Videc M.L., Rist R.C., Vedung E., Carrots, sticks & sermons: policy instruments and their evaluation, 1999, p. 10;

⁸ Moran M. and other. The Oxford Handbook of Public Policy (Oxford Handbooks of Political Science). – USA: Oxford University Press, 2006. – p.471;

⁹ Vilpišauskas R., Nakrošis V., Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka. Vilnius: Eugrimas, 2003; p. 20 – 21;

įsipareigojimai įgyvendinimo priežiūros ir atskaitomybės sistemos Vyriausybėje yra ganėtinai išvystytos.¹⁰

Įgyvendinimo procesas įtraukia politines partijas, mokymąsi, įgyvendinimo perspektyvas bei kontrolę. Įgyvendinimas realizuojamas remiantis šiomis teorijomis:

1. „Iš viršaus į apačią“ (top-down) modelio įgyvendinimas – tai politinių sprendimų nuleidimas administraciniam aparatui įvykdyti. Modelis veikia hierarchiniu principu, kai sprendimai, politikos kryptys ir tikslai priimami aukščiausiuose politikos sluoksniuose. Šį modelį vykdo biurokratai, pasitelkdami įgyvendinimo instrumentus, taip pat jie siekia gerai įvykdyti programose užbrėžtus tikslus.¹¹ Šis modelis galimai pritaikomas ir mokesčių politikos tyčinių bankrotų prevencijai. Kadangi pagrindinius įstatymus, teisės aktus bei prevencines priemones susijusias su tyčinių bankrotų prevencijos įgyvendinimu priima LR Vyriausybė, Ūkio ministerija bei valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos. O vykdymas, t.y. tyčinių bankrotų identifikavimas perduodamas apskričių valstybinės mokesčių inspekcijos, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos darbuotojams – specialistams.

Efektyviam šio modelio viešosios politikos įgyvendinimui yra išskiriami 6 kriterijai:

1. „politikos tikslai yra aiškūs ir nuoseklūs;
2. programa yra pagrįsta veiksminga priežastine teorija;
3. įgyvendinimo procesas yra tinkamai struktūruotas;
4. įgyvendinimo valdininkai yra įsipareigoję programos tikslams;
5. interesų grupės ir (vykdomoji ir leidžiamoji) valdovai yra palaikomi;
6. nėra žalingų pasikeitimų socioekonominėje struktūroje.“¹²

Šio modelio trūkumas yra tas, jog tikslai neatitinka lauktų rezultatų. W. Parsons (2001) pastebi, kad „geriau tenkintis kuklesniais, lengviau tesimais pažadais“.¹³

2. „Iš apačios į viršų“ (bottom-top) – kai vietinė valdžia vaidina svarbiausią vaidmenį. Teoretikai šį metodą pagrindžia tuo, kad didesnę dėmesį reikia skirti žemesniuose lygiuose esantiems biurokratams, kurie įgyvendindami politiką susiduria su piliečiais.¹⁴ Todėl šiame modelyje daugiau dėmesio kreipiama į tuos, kurie įgyvendina politiką. M. Lipsky pastebėjo „gatvės lygio biurokratų“

¹⁰ Ten pat, p. 43;

¹¹ Raipa A., Viešojo politika ir administravimas. Viešojo politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir saveika, Kaunas, 2002, Nr.1, p. 17;

¹² Pulzl H, Treib O, Implementing Public Policy, Handbook of Public Policy Analysis, Theory, Politics and Methods, Public Administration and Public Policy/125, 2007. p. 92;

¹³ Parsons W, Viešojo politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas, Vilnius, 2001, p. 415.

¹⁴ Pulzl H, Treib O, Implementing Public Policy, Handbook of Public Policy Analysis, Theory, Politics and Methods, Public Administration and Public Policy/125, 2007. p. 92-93;

svarbą įgyvendinimui, jų sunkumus, kadangi jie susiduria su žmoniškųjų išteklių, reikalingų darbui atlikti neužtikrintumu, kai politiniai sprendimai yra priimami aukščiausiuose sluoksniuose.¹⁵

3. Sintetinis arba hibridinis modelis apima gerąsias „Iš viršaus į apačią“ ir „Iš apačios į viršų“ modelių savybes.

Politikos įgyvendinime dalyvauja ir tam tikri dalyviai, kurie skirstomi į šias grupes:

- *Politikai arba politinės partijos.* Šie dalyviai daugiau pastebimi politikos formavimo arba sprendimų priėmimo etapuose. Tačiau politikų priimti sprendimai įtakoja ir politikos įgyvendinimą: nustato kokios bus įgyvendinimo gairės, kokius tikslus reikia pasiekti.
- *Biurokratai* tiesiogiai vykdo programas, numatytas politikų. Biurokratai atlieka visą sunkųjį darbą. Iš čia kyla teorija apie viešosios politikos ir viešojo administravimo glaudžius ryšius.
- *Interesų grupės* siekia paveikti įgyvendinimą arba prisidėti prie įgyvendinimo pačios. Grupės siekiančios įgyvendinti savo veiklą, gaudamos paramą iš valdžios ir taip prisidėti prie viešosios politikos įgyvendinimo paprastai būna nevyriausybines organizacijos. Nevyriausybinių organizacijų funkcijos: interesų atstovavimas ir dalyvavimas viešuose reikaluose, viešojo intereso atstovavimas. Daugelis interesų grupių, siekia paveikti viešąją politiką sau palankia kryptimi.

Apibendrinat šį poskyrį galima teigti, kad mokesčių politika yra vienas iš pagrindinių ekonomikos mechanizmų užtikrinančių svarbiausių valstybės funkcijų vykdymą. Plačiaja prasme politika yra eilė tikslinių veiksmų, atliekama pareigūnų ar jų grupių, sprendžiant problemas ar rūpimus dalykus. Ji vystoma valdžios atstovų ir pareigūnų. Taipogi politika tai priemonės ir tikslai, kurie tarpusavyje turi sąveikauti. Jos eigoje politikai nurodo objektą ir užduotis, o administratoriai turi užduotis pritaikyti ir išvystyti tinkamas priemones tikslui pasiekti. Tyčinių bankrotų prevencijos politika mokesčių politikos aspektu yra įgyvendinama „iš viršaus į apačią“, kadangi pagrindiniai šios politikos tikslai ir vykdymo kryptys priimamos aukščiausiose šalies institucijose, o vykdymas atitenka valstybinių įstaigų darbuotojams.

Sekančiame poskyryje bus aptariama tyčinių bankrotų sąvoka, požymiai bei priežastys.

¹⁵ Hill M, Hupe P, Implementation Theory: The Top-down/Bottom-up Debate, Implementing Public Polic: Governance in Theory and in Practice, SAGE Publications, 2002, p. 53.

1.2 Tyčinių bankrotų sąvoka

Prasidėjusi ekonominė krizė, įsigalioję mokesčių įstatymų pakeitimai, padarė įtaką verslo subjektų elgsenai, kadangi jie dėl nežinojimo, nerūpestingumo ar tyčiais veiksmais nevykdė mokesčių įsipareigojimų. Todėl pastaraisiais metais padaugėjo tyčinių bankrotų (dar vadinamų „nusikalstamais bankrotais“ arba „Fenikso sindromu“) atvejų Lietuvoje. Tyčinio bankroto tikslas yra mokesčių išvengimas, kuriuo siekiant yra sudaromos įvairios schemos tyčinių bankrotų, kad tik išvengti privalomų mokesčių įsipareigojimų. Norint išvengti mokesčių juridiniais asmenys atlieka tam tikras ir teisėtas ūkines operacijas, kuriomis mokesčių įstatymai yra pažeidžiami netiesiogiai. Lietuvos Respublikos (toliau - LR) mokesčių administravimo įstatyme (toliau - MAĮ) yra išskiriama sąvoka „mokesčių vengimas“, kuri apibūdinama kaip mokesčio mokėtojo sandoris, ūkinė operacija, kurie sudaromi tikslu gauti mokesstinę naudą, t.y. tiesiogiai ar netiesiogiai nukelti mokesčio mokėjimo terminus, sumažinti mokėtiną mokesčio sumą arba visiškai išvengti mokesčių mokėjimo.¹⁶ Darbo autorės nuomonė tyčinis bankrotas yra sutapatinamas su mokesčių vengimu, kadangi kaip jau buvo minėta tyčinių bankrotų tikslas ir yra išvengti mokesčių sumokėjimo į valstybės biudžetą. Tyčinio bankroto atveju įmonė netgi neturėdama priteistų iš kitų įmonių reikalavimų greitai kreipiasi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Bankroto bylą dažniausiai inicijuoja pats kreditorius, tačiau šiuo atveju pagrindinis iniciatorius būna įmonės vadovas ar akcininkas.

Įmonių bankrotai yra įprastas rinkos ekonomikos reiškinys, tačiau sukeltis daug neigiamų padarinių įmonei, valstybei bei visuomenei. Tyčinių bankrotų skaičiaus didėjimas sukelia ne tik ekonominių, politinių problemų šalyje, bet ir socialinių. Kadangi sumažėja gyventojų pasitikėjimas valdžios institucijomis (pvz. žmonių mitingai prie Seimo), taip pat auga nusikalstamumas, daugėja asocialių asmenų. O visi anksčiau išvardinti veiksmai valstybei kainuoja dar daugiau ir dėl to sumažėja valstybės pajamos. Valstybė pripažįsta asmenų elgesį, kuris atitinka valstybės vykdomą mokesčių politiką, neprieštarauja apmokestinimo principams, mokesčių įstatymų tikslams ir prasmei. Todėl vienas iš mokesčių politikos tikslų yra tyčinių bankrotų mažinimas.

Anot Kavaliauskienė, V., Ruchovienė, D. (2001) „mokesčių sistema keičiama Lietuvoje chaotiškai, be bendro socialiai objektyvaus credo, ir valdžios įstatymų nuolatinį keitimą sunku pavadinti mokesčių politikos tobulinimu. Kadangi Įmonės verčiamos taikytis su drastiškais apmokestinimo procedūromis ir mokesčių normomis, o dėl to verslo subjektai nespėja mokesčių politikos reglamentuojamų įstatymų detaliam išanalizuoti, laiku pastebėti visų mokesčių sistemos pokyčių ir operatyviai reaguoti į juos“.¹⁷ Darbo autorės manymu, nuolatinis įstatyminės bazės

¹⁶ LR mokesčių administravimo įstatymas, 2004 m. balandžio 13 d., Nr. IX-2112, Žin., 2004, Nr. 63-2243, 69 straipsnis;

¹⁷ Kavaliauskienė, V., Ruchovienė, D., Lietuvos mokesčių sistemos įtaka verslo įmonių veiklai. Inžinerinė ekonomika: mokslo darbai. 2001, Nr.1 (21). Kaunas: Technologija, p.33.

mokesčiu atžvilgiu keitimas įtakoja ir juridinių asmenų finansinę būklę, apsisprendimą toliau tęsti (arba ne) veiklą.

Andrius Paulauskas išskiria tokius mokesčių vengimo požymius:

1. Mokesčių vengimo tikslas yra gauti mokestinę naudą, taip padaroma žala valstybės biudžetui;
2. Mokesčių vengiama iškreipiant ar slepiant aplinkybes;
3. Vengimo atveju yra sudarinėjami sandoriai ir ūkinės operacijos, kurios atsispindi įmonės buhalterinėje apskaitoje. Tačiau šie sandoriai prieštarauja verslo logikai – nesiekiamas maksimalus pelnas minimaliausiomis sąnaudomis;
4. Įvertinus visus veiksmus, siekiant išvengti mokesčių, bendrai jie neatitinka mokesčio įstatymo tikslo. Tačiau įvertinus kiekvieną veiksmą atskirai, jie formaliai neprieštarauja įstatymų normoms.¹⁸

Mokesčių vengimas gali būti padaromas tik tyčia, kadangi asmuo suvokia savo veiksmus, kuriais jis gaus mokestinę naudą iš sudarytų sandorių ar ūkinių operacijų. A. Paulauskas teigia „*mokesčių vengimo objektas – tai mokesčių teisės normų reguliuojami visuomeniniai santykiai, atsirandantys mokesčių nustatymo ir administravimo srityje, kuriais sukuriami, paskirstomi ir naudojami piniginiai ištekliai, formuojamas valstybės biudžetas*“. Šio objekto pažeidimas padaro žalą mokesčių politinei sistemai, taip pat pažeidžiamas teisingumo, mokesčių mokėtojų lygybės ir privalomo mokesčių sumokėjimo principas. Valstybė siūlo vieną iš instrumentų, kuris padėtų apsaugoti įmones nuo žlugimo – mokestinės nepriemokos perkėlimas, t.y. verslininkas su Valstybine mokesčių inspekcija (toliau - VMI) gali pasirašyti mokestinę paskolos sutartį. Pagal kurią įmonė savo mokestines prievoles galėtų atidėti. Tačiau yra trūkumas, kad šią sutartį gali pasirašyti tik ta įmonė, kuri sugeba VMI įtikinti, kad įmonės sunkumai yra laikini. Galima teigti, kad ši sutartis yra prieinama tik nedaugeliui, kadangi ne kiekviena įmonė galės pateikti įrodymų dėl laikinų sunkumų jų veikloje.

Egzistuoja ir toks mokesčių vengimo modelis, kitaip vadinamas „Fenikso sindromu“. Šis terminas pradėtas naudoti Valstybinės mokesčių inspekcijos. Tarptautinėje mokesčių administravimo praktikoje šis terminas apibrėžiamas, kaip procesas, kurio metu įmonių savininkai, norėdami išvengti privalomų mokestinių įsipareigojimų kreditoriams, įmonės turtą perleidžia kitoms įmonėms, o senoji paliekama su skolomis valstybėms biudžetams bei tiekėjams.¹⁹Tai pat šis terminas apibūdinamas, kaip procesas kai įmonės savininkas įsteigia naują įmonę arba įsigyja jau veikiančios įmonės akcijas. Viena įmonė valdo nekilnojamąjį turtą ir veiklos vykdymui, reikalingas priemonės. Tačiau tas priemonės išnuomoja kitai įmonei, kuri vykdo atitinkamų produktų gamybą ir už finansinių įsipareigojimų nevykdymą mažai

¹⁸ Paulauskas A., Mokesčių vengimo sąvoka, požymiai bei santykis su mokesčių slėpimu, *Viešoji politika ir administravimas*, 2006 m., Nr. 15, p 31.

¹⁹ <http://www.teisingumas.lt/naujienos/straipsniai-interviu/daugeja-su-vadinamuoju-201efenikso-sindromu201c-siejamu-bylu> [žiūrėta 2011-01-13].

rizikuoja, kadangi neturi jokio materialaus ir vertingo turto. Šiam reiškiniui pripažinti reikia įtikinamų įrodymų, kad įmonės savininkas ir/ar vadovas ėmėsi veiksmų, kurie nenaudingi įmonei. Tyčinių bankrotų atveju taip pat yra sudaromi fiktyvūs sandoriai, kuriais numatomos didelės ir nepagrįstos netesybos. Kurių neįvykdymo atveju įmonė netesybas perduoda kitai įmonei ir inicijuoja įmonės bankrotą.

Dikovič O. ir Karpuškienės V. (2005) nuomone, „toks sukčiavimo būdas yra būdingas įmonėms, neturinčioms nekilnojamojo turto, gamybos procese naudojančioms lengvai perkeliamus įrengimus, didžioji dauguma įrengimų būna išnuomoti arba įsigyti išperkamosios nuomos būdu, o pati įmonė neturi atsargų ir gamybos procese naudoja užsakovo žaliavas“²⁰.

Toliau nagrinėjant bankrotų sampratą, galima išskirti R. Burdos (1998) pateikiamas bankroto priežastis, kurios suskirstytos į tris grupes:

- 1) Nepalankios ekonominės sąlygos;
- 2) Nepagrįstas verslo ar gamybos variantų pasirinkimas;
- 3) Tyčinis bankrotas.

Pirmoji ir antroji priežastys yra laikomos ekonominėmis priežastimis, o trečioji – ekonomine-teisine priežastimi. Nepalankių ekonominių sąlygų priežastis sietina su aplinkybėmis nepriklausančiomis nuo pačios įmonės veiklos, t.y. išorinė priežastis. Nepagrįstas verslo ar gamybos variantų pasirinkimas yra susijęs su nesąmoningais, neapgalvotais įmonės vadovybės veiksmais. Tyčinis bankrotas yra apgalvotų ir sąmoningų veiksmų visuma, kuria siekiama tam tikro tikslo pažeidinėjant verslo taisykles ar įstatymus.²¹

Tačiau pagal A. Januševičiūtę ir D. Jurevičienę (2009) bankroto priežastys yra skirstomos į socialines ir ekonomines. Kadangi kiekvienas bankroto procesas sukelia tam tikrų neigiamų padarinių šalies ūkio sistemai, t.y. bankrutuojanti įmonė nevykdo mokesčių prievolių ir įsipareigojimų kreditoriams, sumažėja jos konkurencingumas, vartojimo galia, dėl to išauga valstybės išlaidos socialinėms išmokoms, įmonių perkvalifikavimui ir pan. neigiamos ir teigiamos įmonių bankroto pasekmės pateikiamos 1 lentelėje (žr. kitame puslapyje).

²⁰ Dikovič, O., Kapuškienė, V., Mokesčių nemokėjimo problema, *Lietuvos ekonomikos apžvalga*. Nr. 1. Vilnius, 2005, p.87

²¹ Burda R., „Privedimo prie bankroto kriminalistinio tyrimo modelis“, *Jurisprudencija*, (Nr. 9 (1), 1998), p. 79.

1 lentelė. Neigiamos ir teigiamos įmonių bankroto savybės

BANKROTAS KAIP NEIGIAMAS REIŠKINYS	BANKROTAS KAIP TEIGIAMAS REIŠKINYS
Socialinė problema: 1) bendro šalies gyventojų gyvenimo lygio kitimas; 2) gyventojų nepasitenkinimas esama silpna šalies ūkio būkle, valdžia; 3) atsiradęs gyventojų netikrumas dėl ateities; 4) didelis nedarbo augimas; 5) emigracija į kitas šalis („protų nutekėjimas“);	Ekonominė nauda ekonomikai: 1) ūkio apsivalymas nuo neefektyvių, neperspektyvių įmonių, neretai gaminančių morališkai pasenusius gaminius, kurių gyvavimo ciklas yra pasibaigęs; 2) nereikalingų struktūrų ir nenaudojamų pajėgumų likvidavimas; 3) atsiradusi galimybė kurtis naujoms įmonėms, skatinančioms technikos, gamybos ir visuomenės pažangą;
Ekonominė problema: 6) gamybinio pajėgumo praradimas; 7) susilpnėjęs bendras šalies ūkio konkurencingumas; 8) nesumokėti mokesčiai valstybės biudžetui, „Sodrai“, fondams ir kt. 9) kitų rinkos dalyvių, turinčių su bankrutuojančia įmone verslo ryšių (nesumokėti kreditiniai įsipareigojimai ir pan.), ekonominiai sunkumai ar net bankrotas; 10) papildomos išmokos iš valstybės biudžeto: socialinės išmokos, taip pat išmokos darbo jėgai perkvalifikuoti.	Ekonominė nauda įmonei: (jei yra laiku paskelbtas bankrotas) 4) leidžia įmonei restruktūrizuotis; 5) leidžia laiku gražinti skolas kreditoriams, taip sumažinant jų verslo riziką.

Šaltinis: Januševičiūtė, A., Jurevičienė, D. (2009). Bankroto esmė: Teorija ir praktika, p. 31.

Kaip matyti aukščiau pateiktoje lentelėje bankrotas sudaro daugiau neigiamos įtakos šalies socialinei ar ekonominei sričiai, nei teigiamų reiškinių. Atsiradusios socialinės ir ekonominės problemos įtakoja šalies ūkį, kadangi nesurinkami mokesčių mokėtojų mokesčiai, atsiranda papildomos socialinės išmokos, likusios veikiančios įmonės verčiamos į valstybės biudžetą mokėti didesnius mokesčius, kadangi mokančių yra mažiau, o dirbantis asmuo kylant nedarbo lygiui turi išlaikyti vis daugiau asmenų. Nagrinėjant teigiamas bankroto puses galima paminėti, kad bankrotas sukuria galimybę kurtis naujoms įmonėms, kurios pakeičia senąsias, gyvavusias jau daugelį metų. Tačiau iš šios teigiamos pusės atsiranda neigiamų niuansų kai nauja įsteigta įmonė perima veiklą bankrutavusios įmonės, ją

palikdama su mokestine nepriemoka ir kreditoriams ir valstybės biudžetui. Apibendrinant galima teigti, kad neigiamos įmonių bankroto priežastys turi žymiai didesnę įtaką visam šalies ūkiui, negu teigiamos savybės.

1.3 Tyčinių bankrotų reglamentavimas

Tyčinių bankrotų prevencijos politiką galima laikyti kaip viena iš viešosios politikos sričių, kuri yra kuruojama LR Vyriausybės (toliau - LRV), Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos. Bankroto procesas yra neatsiejama rinkos ekonominių santykių dalis teisinėje valstybėje. Kadangi bankrotas yra aktualus ekonominiu ir socialiniu požiūriu buvo įteisinti teisės aktai, reglamentuojantys civilizuotą įmonių pasitraukimą iš rinkos ir valstybės požiūrį į tokių įmonių gelbėjimą, nustatant nemokių įmonių gelbėjimo kriterijus ir prioritetus.²² Bankroto mechanizmo sėkmingumą lemia efektingai veikianti šalies įstatyminė bazė, t.y. šalyje yra puikiai veikiančių verslą reglamentuojančių įstatymų, tačiau reikia efektingiau veikiančių įmonių bankrotą reglamentuojančių aktų bei įstatymų, griežtesnių atsakomybę už nusikalstamą veiklą reglamentuojančių aktų.

Taigi bankroto procedūrą reglamentuoja 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojęs Įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBĮ) bei jo atitinkamų straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymai, Lietuvos Respublikoje buvo priimti šie ĮBĮ pakeitimai bei papildymai: Įmonių bankroto įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 26, 29, 32, 35, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymo ketvirtuoju skirsniu ir 13 straipsniu įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 31 straipsniu pakeitimo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 11 ir 22 straipsnių papildymo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 10, 11, 13, 19, 23, 27, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 4, 10 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo ir 32 straipsnio papildymo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 1 straipsnio pakeitimo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 10 ir 14 straipsnių pakeitimo įstatymas; Įmonių bankroto įstatymo 1, 10, 14 straipsnių papildymo ir pakeitimo įstatymas³³; Įmonių bankroto įstatymo 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13(1), 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei įstatymo papildymu priedu įstatymas²³ ir kiti priimti teisės aktai. Galima pastebėti, kad LR būdingas greitas ir dažnas teisės aktų ar įstatymų pakeitimas. Bankroto procedūrą reglamentuojantys aktai buvo keisti tris kart, todėl bus panagrinėti ir aptarti ĮBĮ aktualūs pasikeitimai:

- Pirmajam 1992 m. rugsėjo 15 d. ĮBĮ prielaidas sukūrė Lietuvoje priimti Lietuvos Respublikos Įmonių įstatymas (1990-05-08), Akcinių bendrovių įstatymas (1990-07-30),

²² Narvilas, V. Nemokumo sistemos formavimasis Lietuvoje - faktai, problemos ir prioritetai. Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2, 2005, p. 53;

²³ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.susije_l?p_id=129687&p_rys_id=1, [žiūrėta 2011-02-01];

Ūkinių bendrijų įstatymas (1990-11-10) bei kiti įstatymai. Priimtame pirmajame ĮBĮ reglamentuotas įmonės administratoriaus apskyrimas, taikos tarp kreditorių ir įmonės sudarymas, bankrutavusių įmonių likvidavimas. Šio įstatymo pagrindinis tikslas buvo pateikti įvairių metodų ir priemonių kaip išvengti įmonės likvidavimo. Tyčinis bankrotas įstatyme apibrėžtas kaip teismo sprendimu nustatyta įmonės veikla, kuria siekiama išvengti visiško ar dalinio atsiskaitymo su kreditoriais.²⁴

- 1997 metais pasikeitus Lietuvos ekonomikai, pradėti keisti įstatymai – 1997 m. birželio 17 d. priimtas pakoreguotas ĮBĮ, kuris nuo 1992 metų ĮBĮ skiriasi įmonės nemokumo sąvokos apibrėžimu, kreipimosi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo tvarka, patikslina kreditorių reikalavimų tenkinimo ir sudarymo tvarka, galinčių kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo padidintu žmonių skaičiumi (be akcininkų dar ir kreditoriai, darbuotojai), patikslinta administratoriaus skyrimo tvarka (tačiau ji buvo vis dar neaiški), o įstatymų nagrinėjimas perkeltas į apygardos teismus. Šiame ĮBĮ kuriame daugiausia dėmesio skiriama socialinių problemų sprendimui inicijavus bankrotą. Kitaip tariant daugiau teisių suteikta ginant darbuotojų teises, kurios suteiktos ir darbuotojams ir valstybinei darbo inspekcijai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Garantinio Fondo įsteigimas bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais, tenkinti. Kadangi minėtasis fondas darbuotojams užtikrina išmokas bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių darbuotojams, dirbusiems įmonėje iki įmonei buvo iškelta bankroto byla. Tyčinis bankrotas įvardijamas kaip įmonės privedimas prie bankroto tyčia, jei tuo padaroma turpinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui.²⁵
- Naujasis 2001 m. ĮBĮ įstatymas suskaidytas į dvi dalis – į įmonių bankroto įstatymą ir į įmonių restruktūrizavimo įstatymą. O tai leido tiksliai apibrėžti bankroto administratoriaus sąvoką ir jų darbo principus. Taip pat įstatyme pakeista įmonių nemokumo supratimas, kuris apibrėžiamas kaip būseną, kai pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos) viršija puse jos turimo turto vertės. Taip pat supaprastinta įmonių neturinčių pakankamai turto atsiskaityti su kreditoriais likvidavimo tvarka – joms tiesiog pradėtas taikyti supaprastintas bankroto procesas. Atribotas laikas per kuri turi būti atliktas bankroto procesas. O tyčinis bankrotas apibrėžiamas kaip įmonės privedimas prie bankroto tyčia.²⁶ Bankrotą nagrinėti kaip tyčinį teismas gali pagal kreditoriaus prašymą bei savo iniciatyva.²⁷

²⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. I-2880, 1992 m. rugsėjo 15 d. (Žin., 1992, Nr. 29-843).

²⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. VIII-270, 1997 m. birželio 17 d. (Žin., 1997, Nr. 64-1500), 2 str. 11 d.;

²⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216, 2001 m. kovo 20 d. (Žin., 2001, Nr. 31-1010), 2 str., 12 d.;

²⁷ Ten pat., 21 str., 1d., 2 p.

Apibendrinat galima teigti, kad dabartinis įstatymas geriausiai reglamentuoja su įmonių bankrotu susijusius teisinius santykius bei pačias bankroto procedūras. O labiausiai nuo kitų išleistų įstatymų skiriasi 1992m. įstatymas.

Bylą nagrinėjantis teismas įmonės bankrotą pripažinti tyčiniu gali, jeigu nustato požymius, kurie įrodo, kad įmonės prie bankrotą nulėmė ne verslo nesėkmė, nepasiteisinsi rizika, o tyčiniai įmonės valdymo organų veiksmai, siekiant išvengti įsipareigojimų kreditoriams vykdymo. Tyčiniu bankrotą gali pripažinti bankroto bylą nagrinėjantis teismas. Pagal Baudžiamojo kodekso 209 straipsnį yra išskiriamas nusikalstamas bankrotas, kuris apibrėžiamas kaip didelės turtinės žalos padarymu kreditoriams ir sąmoningais veiksmais, kurie nulėmė įmonės bankrotą.²⁸ Taigi pagal LR įstatymus sąvokos „tyčinis bankrotas“ ir „nusikalstamas bankrotas“ nėra sutapatamos ar susiejamos, kas palengvintų padėtų teismo byloje ar įstaigose, nustatančiose tokius atvejus.

Pagal Lietuvos Baudžiamąjį kodeksą baudžiamoji atsakomybė kyla dėl įvykdytų tyčinių veiksmų, priešingų kreditorių teisėms. Kaip buvo minėta tokie veiksmai įvardinami kaip skolininko nesąžiningumas arba nusikalstamas bankrotas. Baudžiamojo kodekso 208 str. 1d. nusako, kad baudžiamoji atsakomybė kyla asmeniui, kuris „*dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, neturėdamas galimybės patenkinti visų kreditorių reikalavimus patenkino tik vieno ar keleto iš jų reikalavimus arba užtikrino vieno ar kelių kreditorių reikalavimus ir dėl to padarė didelės turtinės žalos likusiems kreditoriams.*“²⁹ Kitą atvejį, kai patraukiama baudžiamojon atsakomybėn BK nusako taip -asmuo, kuris „*dėl savo sunkios ekonominės padėties ar nemokumo, kai akivaizdžiai grėsė bankrotas, paslėpė, iššvaistė, perleido, pervedė į užsienį ar nepateisinamai pigiai pardavė turtą, kuris galėjo būti pateiktas skoloms padengti, ir dėl to padarė turtinės žalos kreditoriams*“³⁰ Taipogi LR baudžiamojo kodekso 45 straipsnis nurodo, kad už šį nusižengimą gali būti atimta teisė dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla.³¹ Turto perleidimas traktuojamas kaip turto pardavimas, nelygiaverčiai mainai, skolų ar paskolų padengimą turtu ir pan.³² Turto pardavimas palyginus maža kaina – turto pardavimas mažesnėmis nei rinkos kaina.³³

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimą „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje teismas, nagrinėjantis bankroto bylą privalo atkreipti dėmesį į realias bankroto priežastis ir nustatyti, ar bankrotas nėra tyčinis, ar įmonės bankrotą nenulėmė sąmoningas neefektyvus valdymas. Taipogi nutarime teigiama, kad apie tyčinį bankrotą galima spręsti iš to, kad įmonės vadovai neefektyviai ir neorganizuotai veikia įmonės atžvilgiu, nuostolingų sandorių sudarymo,

²⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. XI-1199, 2010 gruodžio 02d., (Žin., 2010, Nr. 145-7439), 2009 str.

²⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas Nr. XI-1199, 2010 gruodžio 02d., (Žin., 2010, Nr. 145-7439), 208 str., 1 d.;

³⁰ Ten pat, 208 str., 2 d.

³¹ Ten pat, 45 str.

³² Jovaišas K., Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai, *Verslo ir komercinė teisė*, (Nr. 4-5, 1999), p. 235;

³³ Ten pat, p. 237;

kurių įmonė negali įvykdyti (sumokėti už gautas prekes ar paslaugas, gražinti paimtas paskolas ir panašiai).³⁴ Gręšiant bankrotui dažnai susiję asmenys sąmoningai paslepia, iššvaisto ar kitiems asmenims perleidžia turta, kuris galėjo būti pateiktas kaip atsiskaitymas su kreditoriais. K. Jovaišas blogą valdymą, galėjusį įtakoti tyčinį bankrotą identifikuoja kaip: 1) sąmoningai vykdomą neteisingą investicijų politiką, ydingą įmonės veiklą ir plėtrą; 2) blogą vadovavimą įmonės komercinei, ūkinei ir finansinei veiklai, netinkamą darbo, technologinių procesų organizavimą, sudarymą žinomai nenaudingų įmonei sandorių, neatlikimą tų ekonominių veiksmų ir finansinių operacijų, kurias būtina atlikti konkrečioje situacijoje.³⁵

Nustačius įmonę nemokia, už juridinį asmenį atsakingi organai turi imtis aktyvių priemonių stabilizuoti ir pagerinti savo vadovaujamos įmonės finansinės ūkinės veiklos rezultatus arba kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškelimo.³⁶ Tačiau tyčinio bankroto atveju tie veiksmai dar labiau pablogina įmonės turtinę padėtį. Jeigu yra nustatomas tyčinis bankrotas, administratorius turi patikrinti bankrutavusios įmonės sandorius, sudarytus 5 metų mokestinio laikotarpio iki bankroto bylos iškelimo, ir pareikšti ieškinius teisme dėl rastų įmonės fiktyvių sandorių ir sandorių, galėjusių turėti įtakos įmonės nemokumui, juos pripažįstant negaliojančiais. Nustačius tokius sandorius laikoma, kad administratorius apie sandorius sužinojo nuo nutarimo iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Teismui pripažinus įmonės tyčinį bankrotą, gali būti pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl Lietuvos numatyto nusikaltimo – nusikalstamo bankroto. Teismui pripažinus įmonės bankrotą tyčiniu, gali būti pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 209 straipsnyje numatyto nusikaltimo – nusikalstamo bankroto.³⁷

Tačiau teismui pripažinus tyčinį bankrotą ir pradėjus ikiteisminį tyrimą, jis gali trukti santykinai ilgiau. To priežastis gali būti prevencijos problema ir galiojančių teisės aktų netobulumas.³⁸

Vadovaujantis ĮBĮ antrojo skirsnio teisės normomis, pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo gali pateikti subjektai nurodyti ĮBĮ 5 straipsnyje:

- Kreditorius (kreditoriai);
- Įmonės likvidatorius;
- Įmonės vadovas;
- Savininkas (savininkai).³⁹

³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“ . Nr. 33, 2002 m. Nr. 16;

³⁵ Jovaišas K., Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai, *Verslo ir komercinė teisė*, Nr. 4-5, 1999, p.233;

³⁶ Lietuvos Respublikos Apeliacinio teismo nutartis „Dėl Šiaulių apygardos teismo 2006 m. sausio 25 d. nutarties, kuria bankrutavusios AB „Mažeikių elektrotechnika“ bankrotas pripažintas tyčiniu. 2006, Nr. 2-524.

³⁷ <http://www.nemokumas.lt/bankrotas/bankrotas.html> [žiūrėta 2011-02-01];

³⁸ LR Generalinė prokuratūra, Apibendrinamoji pažyma apie nebaigtus ikiteisminius tyrimus dėl ekonominių ir finansinių nusikalstamų veikų, Vilnius, 2009-12-16 Nr. 7.7.-23, p. 6.

³⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas Nr. IX-216, 2001 m. kovo 20 d. (Žin., 2001, Nr. 31-1010), 5 str.;

Kaip matyti iš aukščiau išvardinti subjektai yra skirtingi turimomis pareigomis ir teisėmis. Kadangi vieni turi teisę pareikšti ieškinį dėl bankroto bylos iškėlimo (kreditoriai, prokuroras). Kiti turi pareigą kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (įmonės likvidatorius, vadovas, savininkas), todėl ĮBĮ numato skirtingus pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo pagrindus:

- 1) įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų;
- 2) įmonė laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų;
- 3) įmonė laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, kitų privalomųjų įmokų ir (arba) priteistų sumų;
- 4) įmonė viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų;
- 5) įmonė neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškamos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus.⁴⁰

Bankroto bylą nagrinėjantys teismai nepripažinę įmonės tyčinio bankrotą, tai motyvuoja pateikdami šias išvadas:

- trūksta įrodymų dėl tyčia iškelto įmonės bankroto;
- nepagrįstai konstatuoti faktai;
- argumentai pripažintini teisiškai nepagrįstais;
- remiantis išdėstytais argumentais įmonė prie bankroto tyčia privesta nebuvo;
- nenustatyti tyčinio bankroto požymiai ar nesurinkta pakankamai įrodymų;
- buvo tam tikri valdymo ir finansiniai veiklos pažeidimai, tačiau jie neišrodo tyčinių, kryptingų ir nuoseklių įmonės vadovo ir / ar akcininko veiksmų ar sąmoningai blogo bendrovės valdymo siekiant įmonės nemokumo.⁴¹

Kadangi LR įstatymai tiksliai neapibrėžia požymių, pagal kuriuos nustatomas tyčinis bankrotas, siūloma, tiek Įmonių bankroto bei Įmonių restruktūrizavimo įstatymuose tiksliau apibrėžti tyčinio bankroto požymius, nurodant, kad tai atvejai, kai:

- netinkamai vykdomas įstatymų reikalavimas dėl privalomo nemokumo bylos inicijavimo – laiku nesikreipiama dėl bankroto bylos iškėlimo;⁴²
- žinant apie tikrąją sunkią turtinę ir finansinę padėtį, sudaromos sąlygos už daug mažesnę nei rinkos kainą perleisti faktiškai nemokios įmonės turtą ar jo dalį;⁴³ – kitaip tariant turtas yra perleidžiamas už mažesnę kainą, nors yra žinoma, kad įmonė yra nemoki;

⁴⁰ Ten pat, 4 str.

⁴¹ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25];

⁴² „Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė“, Taikomasis mokslinis tyrimo darbas, Vilnius, 2006, p.71; <<http://www.ukmin.lt/lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc>> [žiūrėta 2011-01-25];

- įmonės valdymo organai sąmoningai priima (įgyvendina) sprendimus, dėl kurių įmonė gauna daug mažesnę naudą ir kurie labai pablogina įmonės turtinę padėtį ar/ir jos vertę arba kuriais siekiama išvengti atsiskaitymo su kreditoriais; - tai reiškia, kad įmonės valdymo organai tyčia priima nuostolingus įmonei sprendimus bei mažina galimybes atsiskaityti su kreditoriais;
- privedama prie nemokumo būklės tyčia blogai valdant įmonę, jei tuo padaroma turtinė žala kreditoriui, akcininkui ar kitam asmeniui; - kreditoriai ir / ar įmonės akcininkai patiria turtinę žalą dėl blogo įmonės valdymo;
- turtas, kuriuo galima būtų atsiskaityti su kreditoriais, paslepiamas, iššvaistomas, sunaikinamas ar kitaip neatlygintinai perleidžiamas.

Tyčinio bankroto nustatymo problemos. Įmonių bankroto įstatymo komentaras nurodo, kad nustatyti tyčinį bankrotą nėra lengva ir dėl to kyla problemos. Apskritai yra apibrėžiamos trys situacijos:

- 1) nustatomas ryšys tarp asmenų, inicijavusių įmonės bankrotą, bei turtinės žalos, patirtos dėl įmonės bankroto;
- 2) įvertinant turtinės žalos dydį, patirtą dėl įmonės bankroto;
- 3) pateikiant įrodymus dėl asmens kaltumo dėl turtinės žalos, įmonės kreditoriams, savininkams ar darbuotojams, padarytos tyčia.⁴⁴ Pripažinus bankrotą tyčiniu reikia apie tai informuoti prokurorą, kadangi jis turi nuspręsti dėl kaltų asmenų patraukimo baudžiamojoje atsakomybėn.⁴⁵

Apibendrinant galima išskirti keletą požymių, kurie identifikuoja, jog įvykęs bankrotas nulemtas sąmoningų įmonės savininko veiksmų ir gali būti pripažintas tyčiniu:

- kai įmonės atsakingi asmenys neorganizuoja ar organizuoja taip, kad pablogina galimybes atsiskaityti su visais kreditoriais, įmonės veiklos taip sukeldami įmonės nemokumą ar net bankrotą. Nors žinoma, kad įmonės finansinė padėtis ir taip bloga. Tai yra, kai įmonės vadovai, turintys kvalifikaciją ir veiklos organizavimo patirties, nevykdo Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo normose bei bendrovės įstatuose nustatytų prievolių ir neužtikrina įmonės interesų didinti pajamas.
- įvertinus įmonės valdymo organų veiksmus, nustatomi požymiai, leidžia spręsti apie sąmoningus asmenų sprendimus iššvaistyti, sunaikinti ar sugandinti įmonės turtą. Dėl tokių veiksmų įmonės turtas yra įvertinamas mažesne verte nei yra jo reali vertė;

⁴³ Ten pat, p. 72.

⁴⁴ Bivainis J. ir kiti, Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras, *Verslo ir komercinė teisė*, Nr. 2-3, 2002, p. 52;

⁴⁵ LR Civilinio proceso kodeksas, Nr. IX-743, 2002 m. vasario 28 d., 300 str.

- pagrindinis požymis į kurią atkreiptas dėmesys šiame darbe yra – naujos dukterinės ar susijusios įmonės įsteigimas perkeliant į ją veiklą, o bankrutuojančią įmonę paliekant su skolomis. Bankrutuojančios įmonės nuosavybės teise priklausančio turto perleidimas naujai įmonei pigiau. Taipogi pirkimo – pardavimo sutarčių sudarymas tarp susijusių įmonių, gautų prekių pardavimas susijusioms įmonėms mažesne kaina, nei yra reali rinkos kaina. Įmonės akcininkų staigus pasikeitimas arba akcijų perleidimas fiktyviam asmeniui.

Tyčinio bankroto teisinis reguliavimas užsienio šalyse

Įvairiose šalyse tyčinis (nusikalstamas) bankrotas ar įmonės nemokumas reglamentuojamas skirtingai, taip pat skiriasi atsakomybė už įvykdytą nusikalstamą bankrotą.

Didžiojoje Britanijoje įmonės vadovas yra atsakingas už sukčiavimą, aplaidumą, įmonės dokumentų klastojimą pagal Nemokumo įstatymą. Nusikalstamas bankrotas apibrėžiamas kaip veiksmai, dėl kurių įmonė perleido, perdavė ar dovanavo turtą. Nusikalstamas bankrotas apima ir turto slėpimą, perleidimą, klaidingą apskaitos tvarkymą, turto įkeitimą faktiškai negaunant paskolų ir kt. už nusikalstamą bankrotą yra teisės atėmimas iki 15 metų, būti bet kokio teisinio statuso įmonės vadovu.

Lenkijoje nusikalstamas bankrotas reglamentuojamas Bankroto ir reorganizavimo įstatymą. Pagal minėtąjį įstatymą atsako asmuo, kuris dėl savo kaltės, nepateikia pareiškimo dėl nemokumo paskelbimo, tyčia ar sąmoningai privedė įmonę prie nemokumo būsenos arba po nemokumo proceso pradžios kokiais nors veiksmais ar neveikimu vilkino proceso eigą. Nustačius nusikalstamą bankrotą atsako subjektai – įmonės direktorius, faktiškai įmonei vadovaujantys asmenys, administracijos valdyba pagal Baudžiamąjį ir Civilinį kodeksus. Baudžiamoji atsakomybė ar bauda yra teisės apribojimas nuo 3 iki 10 m. vykdyti komercinę veiklą, būti priežiūros organo nariu, atstovauti privačiai ar valstybinei įmonei bei kooperatyvui.⁴⁶ Lenkijoje verslo subjektai bankrotą dažniausiai inicijuoja, kad išvengtų visų arba dalies skolų grąžinimo, arba nevykdytų kitų pareigų. Kiti bankrotą inicijuoja norėdami iš kreditorių, klientų arba partnerių pasisavinti pinigų.⁴⁷

Ispanijoje bankrotas pripažįstamas tyčiniu, kai dėl netiesioginės įmonės direktoriaus apgaulės buvo sukeltas arba padidintas įmonės nemokumas. Asmens atsakomybė už tyčinį bankrotą yra laikinas direktoriaus nušalinimas nuo sandorių, susijusių su prekyba bei turto administravimu. Taip pat tyčinio bankroto atveju, už žalą atsako ir bendrininkai ar su tyčiniais veiksmais susiję asmenys. Minėtieji asmenys praranda ekonomines teises bankroto byloje. Ispanijos teisės aktuose nurodyta ir kita bausmė už nusikalstamą bankrotą – „galimybė įmonės direktorių, ėjusį šias pareigas per paskutinius dvejus

⁴⁶ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25];

⁴⁷ http://vz.lt/straipsnis/2010/03/08/86_bankrotu_Lenkijoje_pernai_galejo_buti_apgaulingi. [žiūrėta 2011-01-25];

metus iki bankroto paskelbimo, įpareigoti visiškai arba iš dalies padengti reikalavimus, kurių nepavyko visiškai patenkinti taikant likvidavimo procedūrą“⁴⁸.

Italijoje bankrotas pripažįstamas tyčiniu, kai įmonės direktorius disponavo ar perdavė kitiems asmenims visą ar dalį turto siekiant apgauti įmonės kreditorius. Nusikalstama veikla pripažįstamas ir finansinių, buhalterinės apskaitos dokumentų paslėpimas ar suklastojimas, pirmenybės suteikimas vienam ar keliems kreditoriams prieš pat teisminį nemokumo procesą. Atsakomybė Italijoje už tyčinį bankrotą yra laisvės atėmimas nuo 3 iki 10 m. bei teisės atėmimas 10 metų būti vadovu.

Prancūzijoje tyčinis bankrotas reglamentuojamas Įstatymo skyrius „Nusikalstamas bankrotas“ straipsniu. Kuriame nusikalstamas bankrotas apibrėžiamas kaip veiksmai, kuriais siekiama išvengti ar atidėti teisminį nemokumo procesą, tačiau tuo laikotarpiu bandoma parduoti ar perleisti turtą. Nusikalstamu bankrotu laikomi ir veiksmai kaip: turto slėpimas ar iššvaistymas, įmonės skolų apgaulingas padidinimas, fiktyvios apskaitos tvarkymas, dokumentų slėpimas, nemokios įmonės turto naudojimas asmeniniams tikslams. Atsakomybė už nusikalstamo bankroto inicijavimą skiriama tik nemokios įmonės direktoriui, kuris atsakingas savo turtu už įmonės skolas (įpareigoja jį sumokėti visas ar dalį įmonės skolų), jeigu įmonės skolos atsirado ar padidėjo dėl netinkamų direktoriaus elgesio valdant įmonę, kuris įmonę privedė prie turto sumažėjimo. Baudžiamoji atsakomybė už tyčinį bankrotą – laisvės atėmimas iki 5 m. ir 75 tūkst. eurų bauda.

Slovėnijos įstatymuose asmenys yra atsakingi ir baudžiami už veiksmus, kurie:

- faktiškai pablogina trečiojo asmens finansinę padėtį ir taip sukelia bankrotą, taip sąmoningai siekdami išvengti jiems priklausančių mokesčių įsipareigojimų;
- tyčia užtikrina atskirų (sau priimtinių) kreditorių privilegijuotą padėtį, sumokėdami jiems skolą. Nors vykdydami ekonominę veiklą žinojo, apie trečiojo asmens nemokumą;
- padaro kreditoriams didelę žalą savo apgaulingomis priemonėmis (perleidžia reikalavimą, sudaro apsimestinę sutartį). Nors įmonės valdymo organai žino apie įmonės nemokumą, tačiau tyčia sudarinėja apgaulingus sandorius, kad pakenktų kreditoriams.

Vokietijoje nusikalstama veikla yra apibrėžiama kaip turto slėpimas, sunaikinimas, apgaulingos buhalterinės apskaitos tvarkymas, t.y. veiksmai, kurie pablogino įmonės finansinę būklę ir privedė įmonę prie nemokumo. Už minėtuosius nusikalstamus veiksmus yra atsakingas įmonės savininkas ir kreditorius. Teisme pripažinus nusikalstamą bankrotą įmonės valdymo organai bei kreditoriai, kurie pasinaudojo įmonės finansine padėtimi ir gavo iš tai naudos, baudžiamoji atsakomybė – laisvės atėmimas iki 2 m. ar bauda.⁴⁹

Aukščiau minimose valstybėse tyčinis – nusikalstamas bankrotas apibrėžiamas panašiomis sąvokomis. Tačiau baudžiamoji atsakomybė skiriasi. Tyčinio – nusikalstamo bankroto sąvoka

⁴⁸ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25];

⁴⁹ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25];

Lietuvoje apibrėžiama panašiai kaip ir minėtuose šalyse. Tik Lietuvoje nėra sutapatinama „nusikalstomo“ ir „tyčinio“ bankroto sąvokos, nors pagal atskirus jų paaiškinimus, požymiai ir apibrėžimai nesikeičia.

Taigi tyčinis ar normalus bankrotas, sprendžiama pagal tam tikrus bendrus bruožus. Normalaus bankroto atveju susidarius kritinei skolos sumai, įmonėje lieka turto ir skolos gražinamos pirminiams kreditoriams: Valstybiniui socialinio draudimo fondui, darbuotojams, verslo partneriams. O tyčinio bankroto atveju turimas turtas pradedamas naudoti labai aktyviai, t.y. nuomojamas, įkeičiamas, perleidžiamas kitiems asmenims, kad bankroto administratoriai turto neareštuotų. Kiekvienu atskiru atveju dėl įmonės tyčinio bankroto nustatymo, reikia įvertinti faktines aplinkybes, susijusias su įmonės veikla, tokios įmonės valdymo organų sprendimais, turinčiais tyčinio bankroto požymių.

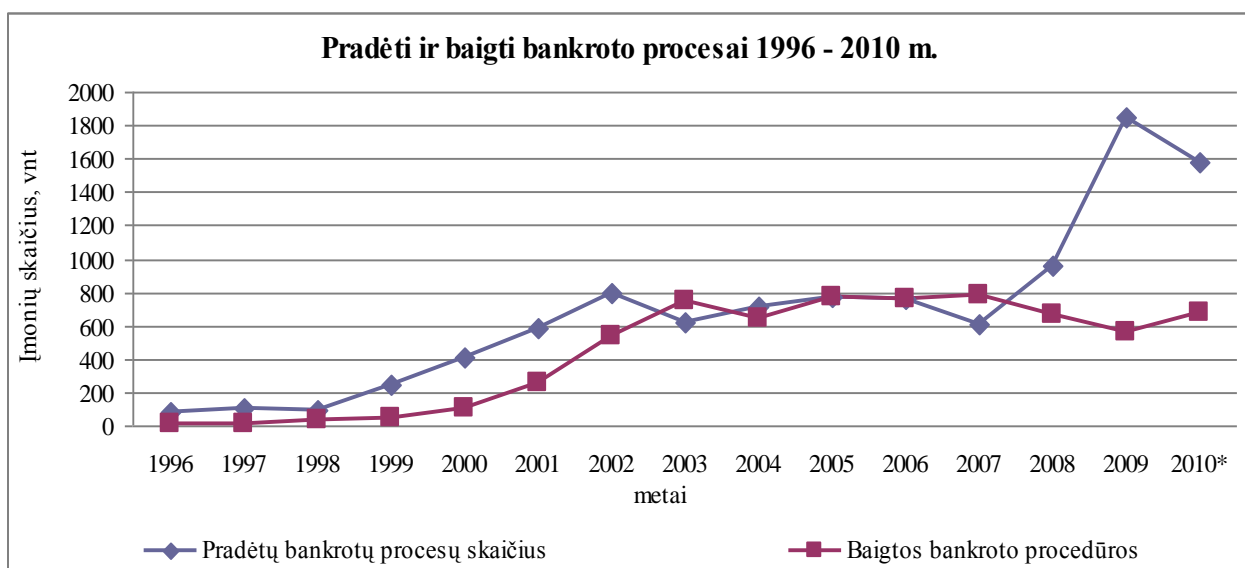
Darbo pradžioje buvo teigiama, kad politika tai procesas, programa, sprendimai ir pan. Todėl galima teigti, kad tyčinių bankrotų prevencija su savo vidaus priemonėmis, reglamentuojama įstatymais bei reguliuojama ir prižiūrima Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos ir Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos yra politika. Kitame skyriuje aptarsime tyčinių bankrotų situaciją Lietuvoje.

2. TYČINIAI BANKROTAI IR JŲ PREVENCIJA LIETUVOJE

2.1 Dabartinė tyčinių bankrotų analizė

Įmonių bankrotų valdymo departamento preliminariais duomenimis 2010-aisiais bankroto procedūros buvo pradėtos 1574 įmonėms. Statistikos departamento duomenimis 2009 m. bankroto procesas buvo inicijuotas 1843 įmonėse, iš jų 61 įmonėje – baigtas. 2009 m. palyginti su 2008 m., pradėtų bankroto procesų skaičius padidėjo 92,6 procento. Iš viso per 2009 m. bankroto procesai buvo baigti 558 įmonėse, tai yra 16,8 procento mažiau nei per tą patį 2008 m. laikotarpį. 2007 metais bankrotas inicijuotas 606 įmonėms, iš jų 105 bankroto procesai - 17,4 proc. baigti. 2007 metus palyginus su 2006 metais bankrutuojančių įmonių skaičius sumažėjo 20,4 proc. (žr. 1 paveikslas).

1 paveikslas

šaltinis: sudaryta pagal Statistikos departamento duomenimis. * - preliminarūs duomenys.

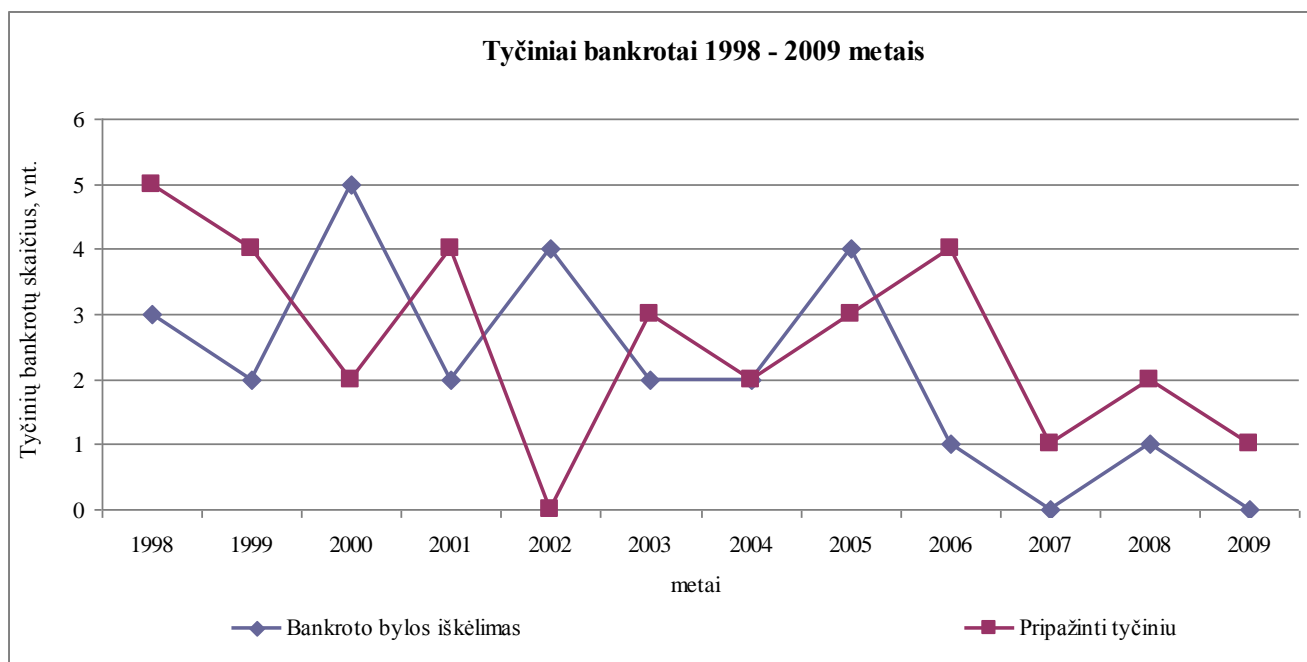
1 pav. Pradėti ir baigti bankroto procesai 1996 - 2010 m

Kaip matyti 1 paveiksle bankrutuojančių įmonių skaičiaus augimas prasideda nuo 1998 metų. Šį augimą galėjo įtakoti 1998 metų Rusijos krizė, privertusi daugeli įmonių nutraukti savo veiklą ar paskelbti įmonės bankrotą. Kaip matyti paveiksle staigus įmonių bankrotų padidėjimas prasidėjo nuo 2008 m., šį reiškinį galėjo įtakoti nuo 2008 metų prasidėjusi pasaulinė finansų krizė. Tas aiškiai atsiliepė įmonėms kurios pasirinko rizikingus investavimo šaltinius ir nebepajėgė padengti savo

įsipareigojimų. 2009 m. bankrotų skaičius pasiekė 1843. Galima daryti prielaidą, kad tam įtakos tyrėjo ir neoficialus tyčinių bankrotų skaičius. O verslo atstovai norėdami išvengti mokesčių ir išsaugoti įmonės turtą, inicijuodavo senosios įmonės bankrotą, turtą perkeldamas į naujai įsteigtą įmonę. Tačiau baigtų bankroto procesų skaičius Lietuvoje taip neauga kaip naujai paskelbti bankrotai. Lėtą baigtų bankrotų skaičiaus augimą įtakoja bankroto proceso ilgumas, kadangi jis dažniausiai užtrunka ilgiau nei kelerius metus, dėl specifikos parduodant bendrovės turtą, dėl problemų gaunant lėšas iš Garantinio fondo, bei ilgakai besitęsiančių įvairių ginčų Lietuvos teismuose ir kitose teisėsaugos institucijose.

Iš viso Lietuvoje nuo 1998 m. iki 2009 m. bankroto procesai pradėti 8214 įmonių, iš jų bankrotai pripažinti tyčiniai 30 įmonių (t.y. vos 0,37 proc.), 4 iš jų bankroto pripažinimas tyčiniu panaikintas.⁵⁰

2 paveikslas

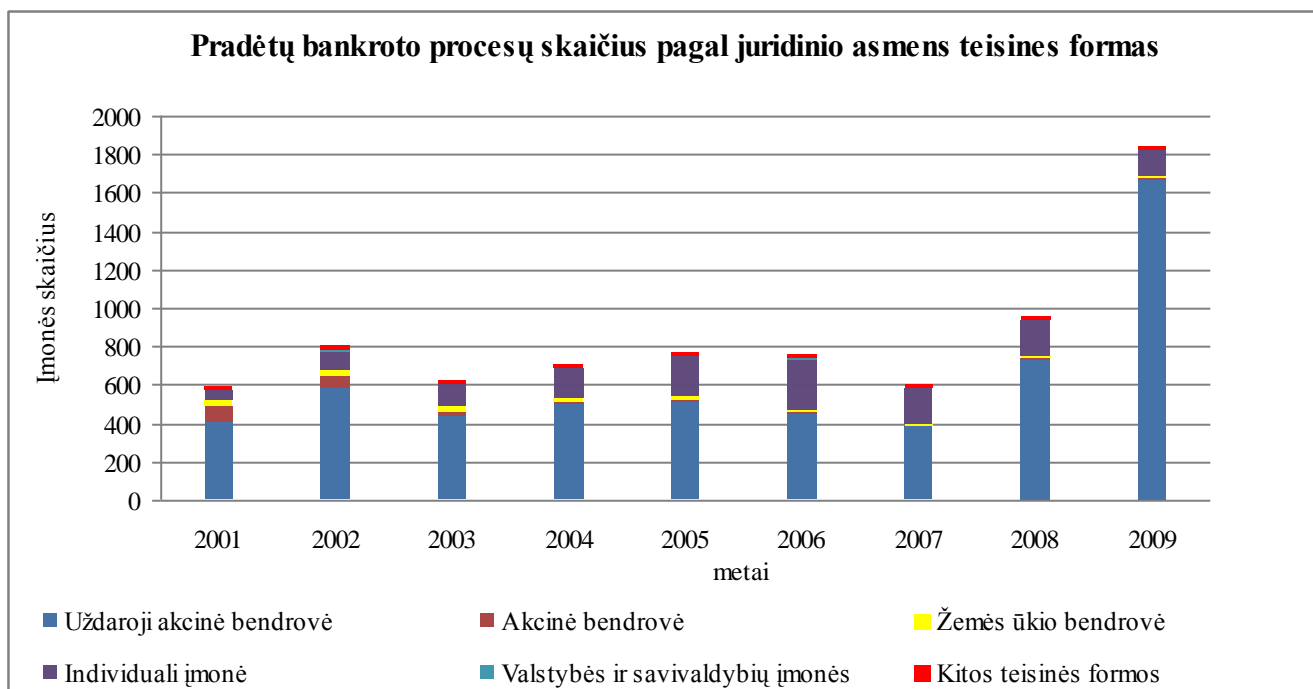

šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php>

2 pav. Tyčiniai bankrotai 1998 - 2009 metais

Kaip matyti 2 paveiksle, bankrotų, vėliau pripažintų tyčiniai, procesų daugiausia buvo pradėta 2000 m. (5 įm.), 2002 m. (4 įm.) ir 2005 m. (4 įm.). O pripažinti tyčiniai daugiausiai buvo 1998 m., 2001 ir 2006 metais. Įmonių bankrotas labai kontrastingai pasiskirsto tarp įvairias teises formas turinčių įmonių. Ir kaip galima, teigti, kad daugiausiai bankrotą inicijuoja uždarnosios akcinės bendrovės (žr. 3 paveikslą kitame puslapyje).

⁵⁰ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25].

šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis statistikos departamento duomenimis.

3 pav. Pradėtų bankroto procesų skaičius pagal juridinio asmens teisinę formą

3 paveiksle analizuojant bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių pasiskirstymą pagal teisinę formą, matyti, kad vyrauja uždarnosios akcinės bendrovės. Tai gali būti dėl to, kad Lietuvoje daugiau nei pusę visų įregistruojamų Juridinių asmenų registre įmonių sudaro būtent uždarnosios akcinės bendrovės. Tačiau kaip matyti 3 paveiksle daugėja bankrutuojančių individualių įmonių. Šį reiškinį galima būtų paaiškinti tuo, kad nuo analizuojamo laikotarpio pradžios šios teisinės formos įmonių buvo įsteigta daugiausiai, o dabartiniu laiku jos neatlaiko konkurencinio stambių įmonių spaudimo. Akcinių bendrovių ir žemės ūkio bendrovių bankroto skaičius mažėja, kadangi šios teisinės formos juridinių asmenų santykis visų įregistruotų juridinių asmenų registre įmonių skaičiuje yra mažiau nei 1 proc.

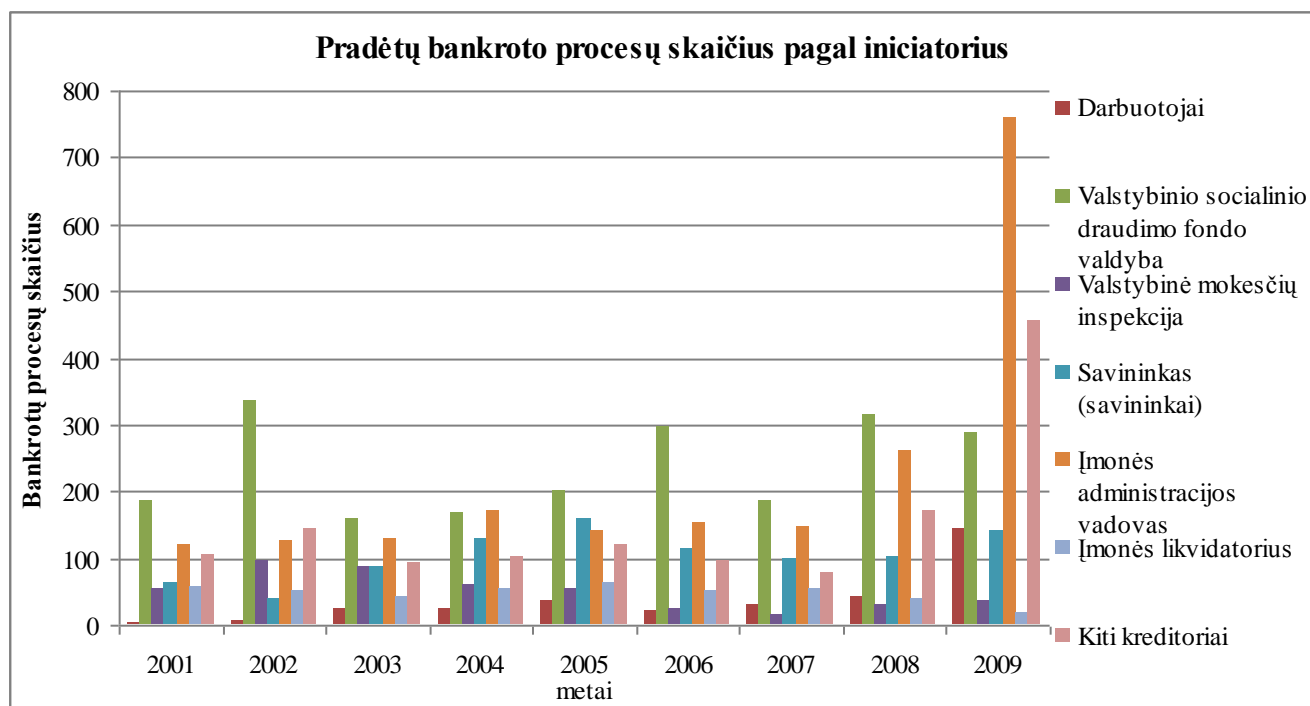
Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis 73,3 proc. visų tyčinių bankrotų atvejų nustatyta uždarosioms akcinėms bendrovėms, 20 proc. akcinėms bendrovėms ir 6,7 proc. individualioms įmonėms (6,7 proc.).

Įmonių bankrotai pradunami pagal pranešimus ar pareiškimus, gautus iš: Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, bankroto administratorių ir kitų suinteresuotų įmonių ar piliečių. Pareiškimuose ar prašymuose nurodant įmonių atsakingus asmenis (direktorius, akcininkai), padariusius nusikalstamą veiką. Dėl paraiškų ar prašymų, inicijuoti įmonės bankrotą, pateikimo dominuoja kiti kreditoriai (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba,

Valstybinė mokesčių inspekcija, įmonių likvidatoriai), kurie sudaro 43,3 proc. visų pareiškėjų, įmonių savininkai sudaro 20 proc. ir 16,7 proc. pareiškėjų sudaro įmonių vadovai. (žr. 4 pav. kitame puslapyje)

51

4 paveikslas

šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis statistikos departamento duomenimis

4 pav. Pradėtų bankroto procesų skaičius pagal iniciatorius

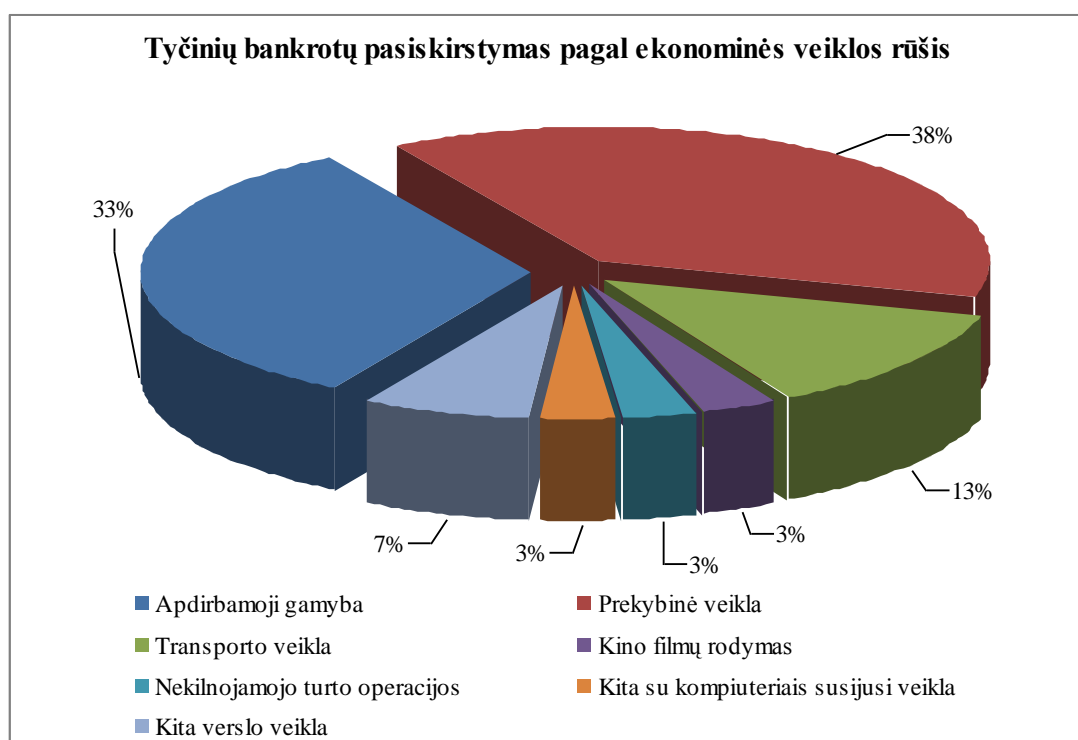
4 paveiksle matyti, kad pagrindiniai bankroto procesų iniciatoriai per 2001 – 2008 m. buvo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, inicijavę 1848 bankroto procesus ir įmonių administracijos. Tačiau 2009m. situacija pasikeitė, kadangi daugiausiai bankrotą inicijavo įmonės administracijos vadovai, per 2009m. inicijavę 762 bankrotus, ir kiti kreditoriai inicijavę 455 bankrotus. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba inicijavo 288 bankrotus. Lyginant 2009 m. duomenis su 2008 m., matyti, kad 2009 m. įmonės darbuotojų ir įmonių administracijos vadovų inicijuotų bankroto procesų atitinkamai padaugėjo 3,5 ir 2,9 karto, o įmonės likvidatorių ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos inicijuotų bankroto procesų atitinkamai sumažėjo 55,3 ir 8,3 procento. Įmonių vadovų padidėjusi iniciatyva iškelti bankrotus gali būtų siejama su tyčinių (nusikalstomų) bankrotų padaugėjimu šalies viduje. Kaip jau buvo minėta, įmonės vadovai siekia kuo greičiau paskelbti įmonės bankrotą, kad toliau tą pačią veiklą galėtų vykdyti kitos įmonės vardu. Šis vadovų iniciatyvos padidėjimas tik įrodo, kad įmonės bankrotas suteikia mokestinę naudą vadovams.

⁵¹ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25].

Įmonių bankroto valdybos departamento duomenimis, pagal bankrotų pripažintų tyčiniams, procesų iniciatorius matyti, kad daugiausia bankrotą inicijavo kiti kreditoriai (13 arba 43,3 proc.). Taipogi prašymus dėl bankroto bylos pateikė 6 įmonių (20 proc.) savininkai ir 5 (16,7 proc.) įmonių vadovai. Pradėtus 3 bankrotų, vėliau pripažintų tyčiniams, procesus inicijavo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, 1 – Valstybinė mokesčių inspekcija ir 2 – įmonių likvidatoriai.⁵²

Atsižvelgiant į bankrutavusių įmonių skaičiaus kitimo dinamiką, galima būtų paanalizuoti bankrutavusių įmonių skaičių pagal vykdomos veiklos pobūdį. Kadangi bankrotai dažniau dominuoja vienoje ar keliose ekonominės veiklos rūšyse (žr. 5 pav.).

5 paveikslas

šaltinis: sudarytas pagal Įmonių bankroto valdymo departamento duomenis

5 pav. Tyčinių bankrotų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis

Kaip matyti 5 paveiksle daugiausiai bankrotas inicijuotas prekybine veikla užsiimančioms įmonėms (38 proc.). tai gali būtų dėl to, kad šalies viduje yra daugiausiai įregistruoti prekybine veikla užsiimančių įmonių. Taip pat didesni bankrotų skaičių šioje sferoje gali įtakoti, tai jau minėti veiklos perkėlimo į kitas įmones atvejai, kadangi prekybinę veiklą vykdančioms įmonėms lengviausia veiklą perkelti ir turtą perleisti tapačiai įmonei. 33 proc. šių bankrotų yra paskelbta apdirbamąją gamybą vykdančioms įmonėms. Šis sukčiavimas ypač būdingas pramonei, kadangi šiai veiklai nereikalingos

⁵² <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25].

specialios patalpos, o įrengimai yra lengvai išmontuojami ir naujosiose patalpose greit sumontuojami.

53

Toliau seka transporto veikla (13 proc.), kita verslo veikla (7 proc.) bei su kino filmais, nekilnojamojo turto operacijomis ir kompiuteriais susijusiomis veiklomis (po 3 proc.).

Nagrinėjant Lietuvos Respublikos teismuose, nagrinėjančiuose tyčinių bankrotų atvejus, bylos nagrinėjimo terminą, galima teigti, kad terminas užsitęsia labai ilgai, t.y. nuo bankroto bylos iškėlimo iki pripažinimo tyčiniu praeina vidutiniškai 1,6 metų, o nuo bankroto bylos iškėlimo iki įmonės išregistravimo apie 4,4 metų. Būna atvejų kai nagrinėjimo terminas užsitęsia iki 10 metų. Bankroto bylos nagrinėjimas per tokį laikotarpį neigiamai atsiliepia teisingo sprendimo priėmimo dėl tyčinio bankroto. Kadangi per bylos nagrinėjimo laiką, įmonė gali būti išregistruota ir palikta su skolomis biudžetui, arba įmonė turta gali perkelti susijusiai įmonei atbuline data. Taip pat vilkinamas bankroto procesas dažniausiai neigiamai atsiliepia kreditoriams, kadangi dėl bankroto bylos iškėlimo besikreipiantiems kreditoriams nepavyksta įteikti pranešimo atsakovui, todėl teismas negali pradėti bankroto proceso. O kadangi įmonė turi laiko kol įgaus pranešimą, tai juo gali pasinaudoti ir turta perkelti „švariai“ įmonei. Probleminė įmonė tiesiog paliekama be jokio turto ir dėl to nukenčia kreditorių interesai, kadangi dėl įmonės įsiskolinimų, nebelieka ko areštuoti ir užskaityti kaip už įsiskolinimus.

Dažniausiai bankrotas tyčiniu pripažįstamas labai retai, kadangi teismai klausimus dėl šio bankroto siūlo spręsti iškeliant civilinę ar baudžiamąją bylą. Daugumos įmonių ikiteisminiai tyrimai užsitęsia arba kaltinimai dėl tyčinio bankroto būna atmesti. Įmonių vadovai bei savininkai dažniausiai būna kaltinami dėl:

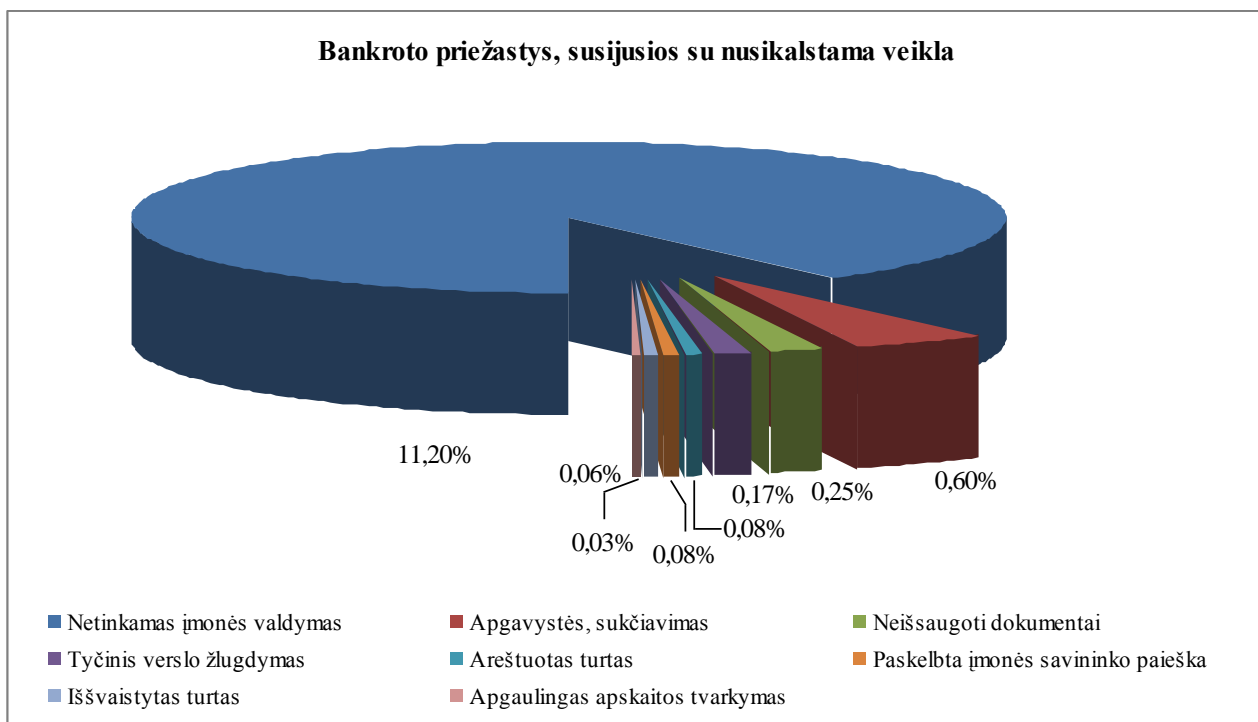
- sukčiavimo;
- turto pasisavinimo, išvaistymo ar nurašymo, atlikto ne laiku.
- turtinės žalos padarymo apgaule;
- aplaidaus ir / ar apgaulingo apskaitos tvarkymo;
- turto neperleidimo administratoriui;
- mokesčių nesumokėjimo

Įmonėms, kurioms bankrotas buvo pripažintas tyčinis, bankroto administratoriai šio bankroto priežastis nurodė nusikalstamą įmonės veiklą. Dėl to, kad dažnai administratoriui inicijavus bankrotą, tyčinis bankrotas nebūna nuspėjamas, todėl įmonės bankroto priežastys nustatomos kitos, taip nurodydami ne vieną bankroto priežastį. Įmonių bankroto valdymo departamento duomenimis iš 3578 visų bankrutuojančių ir bankrutavusių įmonių nurodytas bankroto priežastis, bankrotai susiję su

⁵³ Dikovič, O., Kapuškienė, V., Mokesčių nemokėjimo problema, *Lietuvos ekonomikos apžvalga*. Nr. 1. Vilnius, 2005, p. 87.

neteisetu ar įmonės valdymu pripažinti 445 įmonėms.⁵⁴ Neteisėti veiksmai pavaizduoti 6 paveiksle (žr. kitame puslapyje).

6 paveikslas

šaltinis: sudaryta pagal <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php>

6 pav. Bankroto priežastys, susijusios su nusikalstama veikla

Kaip matyti 2 paveiksle daugiausiai bankroto priežastimi pripažįstamas netinkamas įmonės valdymas (11,20 proc.). Dėl apgavystės ir sukčiavimo bankrotas pripažįstamas 0,60 proc. bankroto atvejų. Tyčinis verslo žlugdymas ir dokumentų neišsaugojimas, kuris neleidžia teismui išanalizuoti sandorius ir nustatyti tyčinį bankrotą sudaro atitinkamai 0,25 ir 0,17 proc. Iššvaistyto turto atvejai ir apgaulingas apskaitos tvarkymas nustatomas 0,03 proc. visų nusikalstomų bankrotų atvejų.

Iš statistinių duomenų matyti, kad įmonės labai dažnai bankrutuoja dėl netinkamo vadovų elgesio, neprofesionalumo ir negebėjimo tinkamai bei atsakingai organizuoti įmonės veiklą siekiant įmonės užsibrėžtų tikslų. Tačiau šios priežasties tyčiniams bankrotui pripažinti neužtenka, tam reikia svarių įrodymų, kurių dažnai nerandama. Apibendrinant bankroto bylos nagrinėjimo terminą, galima teigti, kad šio termino užtesimas palieka galimybę įmonių vadovams, akcininkams paslėpti fiktyvius sandorius bei perkėlus turtą į kitą įmonę, tęsti veiklą kitos įmonės vardu.

⁵⁴ <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25].

2.2 Tyčinių bankrotų prevencinės priemonės

Ministro pirmininko tarnyba nurodo, kad yra atnaujinama komisija, siekiant aktyviau kovoti su ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais, tokiais kaip, tyčiniai bankrotai, „fenikso sindromai“. Komisija yra sudaryta iš įvairių specialistų dirbančių Valstybinėje mokesčių inspekcijoje, Valstybės kontrolėje, Generalinėje prokuratūroje, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyboje, Specialiųjų tyrimų tarnyboje, Policijos departamente, Finansų, Vidaus reikalų, Teisingumo ministerijose.⁵⁵

Šalyje galiojantys įstatymai bei teisės aktai teisiškai neuždraudžia juridiniams bei fiziniams asmenims vykdyti nusikalstamą ekonominę veiklą. Nagrinėjamame darbe tiriama tyčinių bankrotų prevencija, ir analizuojami atskiri tyčinių bankrotų atvejai pateikia, išvadą, kad pagrindinis grobstymo objektas yra pridėtinės vertės mokestis. Valstybinė mokesčių inspekcija prevencijai didinti pastaraisiais metais įdiegė PVM rizikos valdymo sistemą. Šioje sistemoje daugiau dėmesio skiriama buvo asmenų, norinčių įregistruoti naujas įmones, patikrinimui, kurio rezultatas – naujai steigiamų įmonių skaičiaus sumažėjimas. Manoma, kad taip sumažėjo ir įmonių, skirtų nusikalstamai veiklai steigimas. Tačiau šio sistemos trūkumas yra tas, kad verslo subjektai galvoja kitus būdus kaip išvengti mokesčių, bet vykdyti sau naudingą veiklą. Todėl dabartinėje šalies situacijoje matoma tendencija perperkamų įmonių, kurių akcininkai bei kiti valdymo organai dažnai keičiasi. Verslo subjektai nusprendę įsigyti naują įmonės akcijas turi tik sudaryti paprastos rašytinės formos sutartį. Manoma, kad fiktyvių įmonių steigimas ar įsigijimas liks gan populiarus dėl dabartinės įstatyminės bazės, reglamentuojančios įmonės akcijų pirkimo – pardavimo sąlygas.⁵⁶ Kadangi įstatymai ne tiksliai ir nenuosekliai reglamentuoja įmonės akcijų ir įmonės įsigijimo ir pardavimo sandorio aplinkybes. Įmonės akcijų pirkimo metu reikia tik sudaryti akcijų pirkimo – pardavimo sutartį.⁵⁷ O įmonės pirkimo metu turi būti sudaroma notarinės formos sutartis, kuri privalomai registruojama juridinių asmenų registre.⁵⁸

Pagal LR Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. pasitarimo sprendimą yra patvirtintos prevencinės priemonės, kurios padės lengviau nustatyti tyčinį – nusikalstamą bankrotą. Tačiau šių priemonių numatoma imtis 2011 – 2012 metais:⁵⁹

- *Pirmoji problema* yra LR įmonių bankroto įstatymo ir LR baudžiamojo kodekso sąvokų nesuderinamumas, kadangi atitinkamai yra įvardijamas „tyčinis bankrotas ir „nusikalstamas

⁵⁵ Atnaujinta komisija kovai su ekonominiais ir finansiniais nusikaltimais. Prieiga per internetą <http://www.lrv.lt/lt/naujienos/?nid=6492> [žiūrėta 2011-02-01].

⁵⁶ LR Generalinė prokuratūra, Apibendrinamoji pažyma apie nebaigtus ikiteisminius tyrimus dėl ekonominių ir finansinių nusikalstamų veikų, Vilnius, 2009-12-16 Nr. 7.7.-23, p. 6.

⁵⁷ LR Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835, 46 str.

⁵⁸ LR civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. 6.403 straipsnis. Sutarties forma.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. pasitarimo sprendimo (protokolo Nr. 66, 11 klausimas) priedas

bankrotas“. O tyčinis bankrotas apibūdinamas kaip įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai. Ši sąvoka gali būti traktuojama kaip patikslinanti pagrindus, kuriais remiantis gali būti nustatomi kalti asmenys ir yra patraukiami baudžiamojon atsakomybėn. „Tyčinio bankroto“ sąvoka nėra tiesiogiai susieta su Baudžiamajame kodekse įtvirtinta nusikalstamų veikų, kaip nusikalstamo bankroto ir skolininko nesąžiningumo, sudėtimi.

Priemonė: sutapatinti Įmonių bankroto įstatymo „tyčinio bankroto“ sąvoką su Baudžiamojo kodekso „nusikalstamo bankroto“ ir „skolininko nesąžiningumo“ nusikalstamų veikų sąvokomis.

- *Antroji problema* – įrodymas, kad bankrotas buvo tyčinis (nusikalstamas), o ne verslo nesėkmė, labai sudėtinga, nes visi atsakingi asmenys teigia, kad jie veikė įmonės naudai, tačiau jiems nepasisekė dėl objektyvių priežasčių. Civiliniame kodekse nustatyta, kad esant tam tikroms aplinkybėms asmuo laikomas nesąžiningu (pvz., preziumuojama, kad kreditoriaus interesus pažeidusio sandorio šalys buvo nesąžiningos pagal LR civilinio kodekso 6.67 straipsnyje nurodytus punktus⁶⁰). Šiuo metu įrodymus, kad bankrotas nebuvo tyčinis turi pateikti reikalavimus keliantys asmenys, t.y. bankroto administratorius ar kreditoriai.

Priemonės: apibrėžti požymius, kuriems esant yra didelė tyčinio (nusikalstamo) bankroto ar nesąžiningų sandorių tikimybė. Ir prireikus parengti Įmonių bankroto įstatymo pakeitimus – numatyti, kad, esant tam tikroms aplinkybėms, su tam tikrais asmenimis sudaryti ūkio subjekto sandoriai yra laikomi pažeidžiančiais kreditorių interesus ir, esant tam tikriems požymiams, yra tyčinio (nusikalstamo) bankroto tikimybė. Tokiu atveju įmonės vadovas ar savininkas turėtų įrodyti, kad įmonės veiksmai ir sandoriai atitiko verslo logiką.

- *Trečia problema* – nėra tiksliai apibrėžta įmonės atsakingo asmens atsakomybė už tyčini (nusikalstamą) veiklą. Civilinio kodekso 2.50 straipsnis nustato, kad juridinio asmens dalyvis neatsako pagal juridinio asmens prievolės, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytus atvejus.⁶¹ Kai juridinis asmuo negali įvykdyti savo prievolių dėl vadovo ar savininko nesąžiningų veiksmų, asmuo atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turtu subsidiariai. Taip pat pagal minėto kodekso 2.4 straipsnio 3 dalies ir 2.74 straipsnio nuostatas, įmonės vadovas ar savininkas turi atsakyti už įmonės

⁶⁰ LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d., Nr. VIII-1864, 6.67 straipsnis. Nesąžiningumo prezumpcija. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390714. [žiūrėta 2011-01-03].

⁶¹ LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d., Nr. VIII-1864, 2.50 straipsnis. Juridinių asmenų atsakomybė pagal savo prievolės. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=390714. [žiūrėta 2011-01-04].

turto ir viso kito, kas susiję su įmonės veikla, tvarkymą.⁶² Atsižvelgiant minėtus teisinius reglamentavimus, atsakomybė tyčinio (nusikalstamo) bankroto atveju turėtų būti taikoma įmonės vadovui ar akcininkui. O pagal Baudžiamojo kodekso 209 straipsnį asmuo, sąmoningai įmonei nulėmęs bankrotą, kuris padarė didelę turtinę žalą kreditoriams, baudžiamas laisvės atėmimu iki 3 metų⁶³, o 208 straipsnyje už skolininko nesąžiningumą skiriama iki 2 metų laisvės atėmimo.⁶⁴

Priemonės: apriboti asmens, kalto dėl tyčinio bankroto, teisę 5 metus eiti vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu ir informaciją apie tokius asmenis skelbti viešai. Taip pat numatoma nustatyti, kad kalti asmenys turėtų įvykdyti prievolę už juridinį asmenį, jei teismas nustato, kad juridinio asmens prievolė neįvykdyta dėl šio asmens tyčinių (nusikalstamų) veiksmų. Svarstyti klausimus dėl bausmių griežtinimo. Reiamai informacijai užtikrinti reikia visą informaciją apie įmones, kurių bankrotas buvo pripažintas tyčiniu (nusikalstamu) kaupiti vienoje institucijoje ir, kad ši informacija būtų vieša. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje sukurti – svetainės skiltį, kurioje būtų skelbiama informacija apie galimybes gauti informaciją verslo rizikai vertinti iš valstybės ir privačių institucijų.

- *Ketvirta problema* – atsiskaitymų ar mokėjimų eiliškumo reglamentavimo spragos. Lietuvos įstatymuose iš esmės kompleksiskai nereglementuotas ūkio subjektų atsiskaitymų eiliškumas. CK 6.929 straipsnis nustato, kad atsiskaitymai atliekami negrynaisiais pinigais tarp juridinių asmenų ir fizinių asmenų, užsiimančių ūkine komercine veikla.⁶⁵ Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka – ir grynaisiais pinigais. Įmonės nėra įpareigosotos visus atsiskaitymus vykdyti per atsiskaitomasias sąskaitas teisiškai reglamentuota tvarka, kadangi tokių reglamentavimų nėra, o tai leidžia įmonių atsakingiems asmenims piktnaudžiauti ir atsiskaityti su pasirinktais kreditoriais, ir neatskaičius darbo užmokesčio darbuotojams ir nesumokėjus mokesčių valstybės biudžetui, inicijuoti bankrotą. Bankroto metu kreditorių reikalavimai tenkinami Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka: darbuotojų reikalavimai daugiausia tenkinami iš Garantinio fondo (toliau – GF), o antrąją eilę tenkinamiems valstybės kreditorių reikalavimams dažnai nebeužtenka lėšų. Dabartinėje situacijoje bankroto administravimo išlaidos gali būti apmokamos iš ūkinės komercinės veiklos gautų pajamų. Ir taip išryškėja paradoksali padėtis – vykdant veiklą nemokami mokesčiai, o

⁶² Ten pat, 2.4 str. Fizinių asmenų civilinio teismo turinys 3d. ir 2.74 str. Juridinių asmenų teismumas

⁶³ LR Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2000 m. rugsėjo 26 d., Nr. VIII-1968. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=388527. [žiūrėta 2011-02-05].

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ LR Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas, 2000 m. liepos 18 d., Nr. VIII-1864, 6.929 straipsnis. Atsiskaitymas grynaisiais ir negrynaisiais pinigais. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=390714. [žiūrėta 2011-01-04].

didinami kreditorių reikalavimai ir iš ūkinės veiklos gautos pajamos naudojamos kaip bankroto administravimo išlaidų padengimas. Tai sudaro sąlygas vengti mokesčių mokėjimo ir vilkinti bankroto procedūras.

Šiai problemai spręsti numatomos tokios *priemonės*: svarstyti mokėjimų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais įgyvendinimo tvarką ir prireikus papildyti CK. Bankroto metu vykdant ekonominę veiklą reikia aiškiau reglamentuoti pinigų srautų, susijusių su ūkine komercine veikla, ir pinigų srautų, susijusių su kreditorių reikalavimų tenkinimu bei administravimo išlaidų mokėjimu, atskyrimą. Atsiskaitymai, susiję su bankroto proceso vykdymu ir atsiskaitymu su kreditoriais turi būti vykdomi tik per bankroto administratoriaus atidarytą atskirą sąskaitą nuo bankroto bylos iškėlimo dienos. Aiškiau nustatyti, kad ūkinė komercinė veikla, kuri didina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, turi būti nedelsiant nutraukiama. O jei bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą, ji privalėtų turėti tik dvi sąskaitas: vieną – atsiskaitymams, susijusiems su ūkine komercine veikla, ir antrą – atsiskaitymams su kreditoriais, administravimo išlaidoms ir su ūkine komercine veikla nesusijusiems einamiesiems mokėjimams. Taip atskyrus atsiskaitymus, mokesčių administratorius įgytą teisę laiku nesumokėtus einamuosius mokesčius ir įmokas, atsiradusius dėl vykdomos ūkinės komercinės veiklos, nusirašyti iš atitinkamos sąskaitos. Įvertinti galimybę nustatyti, kad bankroto administratorius nepriima atsiskaitymų iš debitorių ir kitų bankroto metu gaunamų lėšų grynaisiais pinigais, kai vieno atsiskaitymo suma viršija nustatyto dydžio sumą. O administratoriaus gautos mažesnės sumos turi būti įneštos į minėtą atskirą sąskaitą ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jų gavimo

- *Penkta problema* – priešpriešinių vienarūšių reikalavimų neįskaitymas. Skolininkas inicijuoja bankrotą savo kreditoriui ir pasitaiko atveju, kad jo paties skola kreditoriui didesnė už kreditorinį reikalavimą. Dėl to nukenčia abu juridiniai asmenys (toliau - JA), nes iškėlus bankroto bylą tikimybė yra labai maža, kad bus patenkinti jų trečios eilės reikalavimai. Įteisinus tarpusavio įskaitymus, padidėja tikimybė, kad veiklą galėtų tęsti abu JA. Įskaitymo galimybė ypač svarbi, kai iki bankroto pradžios įskaitymai negalėjo būti padaryti, nes priešpriešinis reikalavimas atsiranda vėliau. Tam tikrais atvejais bankrotas gali būti patrauklus netinkamai atlikusiam darbus rangovui, kadangi bankroto metu jis išvengia atsakomybės už netinkamai atliktus darbus. Šiuo atveju tarpusavio įskaitymai bankroto metu būtų naudingi tiek bankrutuojančioms įmonėms, kadangi tai padidintų kreditorių reikalavimo įvykdymą, tiek kreditoriams, kurie nėra atsiskaitę su bankrutavusia įmone.

Pirmoji priemonė: ketinimas išanalizuoti priešpriešinių vienarūšių reikalavimų įskaitymo nemokumo atvejais galimybę, teigiamas ir neigiamas kreditorių priešpriešinių reikalavimų užskaitymo pasekmes bankroto proceso metu, remiantis Europos Sąjungos valstybių praktika. *Antroji priemonė:* bus nustatomos sąlygos, kada galima remtis įskaitymais įmonių bankroto atvejais, siekiant išvengti piktnaudžiavimo.

Priemonių, įgalinančių geriau nustatyti su įmonių bankrotu susijusias nusikalstamas veikas, plano atsakingi vykdytojai, jų numatomas atlikimo terminas ir teisės aktai nurodyti 2 priede.

Taip pat Lietuvos mastu buvo atlikti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės tyrimai ⁶⁶, kurie nurodo, kad nėra bendrų kovos su PVM vengimu ir sukčiavimu nustatytų efektyvių priemonių. O atskirai parengtos priemonės neorientuotos į valstybei padarytos žalos realų atlyginimą. Kadangi Lietuvoje tiksliai nežinomas, mokesčio vengimas ir sukčiavimo mastas, sunku nustatyti ir įvertinti institucijų taikomų kovos su šiuo reiškiniu priemonių poveikį.

LR valstybės kontrolės ataskaitoje pateiktos šios prevencinės priemonės prieš mokesčių vengimą – tyčinius bankrotus:

- Vyriausybei rekomenduotina parengti kovos su mokesčių vengimu ir sukčiavimu valstybės mastu priemones, užtikrinančias žalos dėl nesumokėtų mokesčių, taip pat sustiprinti įmonių steigimo priežiūros kontrolę;
- Finansų ir Vidaus reikalų ministerijoms rekomenduotina inicijuoti Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos bendradarbiavimo taisyklių pakeitimus, kurie užtikrintų VMI ir FNTT greitą bendravimą, dėl nustatytų nusikalstamos veikos finansų sistemai požymių. Surinkta informacija, susijusi su nusikalstamu bankrotu, turėtų būti nedelsiant perduota FNTT;
- VMI rekomenduotina inicijuoti teisės aktų pakeitimus, kurie detalizuotų kontrolės procedūras. Parengti papildomas priemones mokesčių vengimui ir PVM apskaičiavimo, sumokėjimo, grąžinimo kontrolei užtikrinti;
- FNTT rekomenduotina sukurti sukčiavimų, susijusių su mokesčių grobstymu, rizikos valdymo sistemą, ilgalaikes sisteminės sukčiavimo prevencijos vykdymo priemones. ⁶⁷

Aukščiau minėtos rekomendacijos yra įgyvendinamos – kuriama baudžiamojo proceso informacinė sistema. Kuri padėtų įgyvendinti audito rekomendaciją sukurti bendrą duomenų bazę apie visus teisėsaugos institucijų vykdomus ikiteisminius tyrimus baudžiamosiose bylose dėl mokesčių grobstymo ar kitokio jų vengimo.

⁶⁶ 2010 m. kovo 23d. LR valstybės kontrolės 2009 metų veiklos ataskaita Nr. Y4. Prieiga per internetą http://www.vkontrolė.lt/veikla_ataskaitos.php?tipas=vk [žiūrėta 2011-02-02];

⁶⁷ Ten pat.

Valstybinėje mokesčių inspekcijoje prie Finansų ministerijos tyčinių bankrotų prevencijos politika įgyvendinama komunikavimo, pagalbos, kontrolės, stebėsenos ir teisinės prevencijos priemonėmis (žr. 2 lent.).

2 lentelė. Tyčinių bankrotų prevencija, taikoma Mokesčių inspekcijoje

RIZIKOS MINIMIZAVIMO PRIEMONĖS	PREVENCIJOS PRIEMONĖS VYKDYTINAIŠ VEIKSMAIS
Komunikavimo	1. Viešojo komunikavimo priemonėmis, tokiomis kaip pranešimai spaudai bei publikacijos žiniasklaidoje, informuoti apie VMI atliekamos mokesčių mokėjimo kontrolės rezultatus ir nustatytus mokesčių vengimo, taikant „Fenikso sindromo“ modelį, atvejus bei asmenims taikytą gresiančią atsakomybę. 2. Taip pat informuoti apie VMI teikiamas paslaugas, pagalbą verslui sunkmečiu, skatinant atsisakyti ketinimų sunkumus įveikti nemokant mokesčių, tinkamai vykdyti mokestines prievoles bei kreiptis į AVMI dėl mokestinės nepriemokos sumokėjimo atidėjimo.
Pagalbos	1. Taikyti tiesioginio komunikavimo su nustatytais juridinių asmenų grupėmis, kurios atitinka riziką, priemones (diskusijų, susitikimų, pasitarimų, organizuotų pagal mokesčių mokėtojų poreikius, metu). Tokiu būdu formuoti bendradarbiavimo santykius, siekiant gauti kuo daugiau informacijos apie verslo sektoriaus padėtį, skatinti asocijuotų struktūrų narius sąžiningai vykdyti mokestines prievoles, teikti paslaugas ir būtiną informaciją. Atsižvelgiant į mokesčių mokėtojų poreikius ir tuo padėti jiems suprasti savo pareigas, lengviau atlikti mokestinius įsipareigojimus; 2. Esant atitinkamoms prielaidoms, nepradėti arba stabdyti mokestinės nepriemokos išieškojimo procedūras, sudarant mokestinių paskolų sutartis arba taikant protingumo kriterijų.
Stebėsenos	1. Įgyvendinti numatytas mokesčių nepriemokų prevencijos ir „Fenikso sindromo“ mokesčių išvengimo modelio užkardymo procedūras (Nepriemokų prevencijos veiklos procesą), apimančias: 1.1. bandymų taikyti „Fenikso sindromo“ mokesčių išvengimo modelį nustatymą naujų PVM mokėtojų registravimo, mokesčių nepriemokų susidarymo prognozavimo bei išieškojimo procedūrų taikymo metu, taip pat pagal VMI prie FM nustatytus požymius; 1.2. pokalbių su mokesčių mokėtojais pravedimą, skatinant juos atsisakyti neteisėtų ketinimų; 1.3. mokestinių patikrinimų atlikimą, siekiant užkirsti kelią žalos valstybės biudžetui susidarymui (pvz., paneigiant turto pirkėjų teisę į PVM ataskaitą) arba jos atlyginimo;

2 lentelės tęsinys

Stebėsenos	1.4. mokesčių prievolių pagal pateiktas deklaracijas ar pagal apskaičiuotą sumą vykdymo analizę ir jų nevykdančių/dalinai nevykdančių MM identifikavimą; 1.5. mokesčių pagal pateiktas deklaracijas sumokėjimo analizę; 1.6. operatyvų komunikavimą su mokesčių mokėtojais, siekiant išsiaiškinti mokesčių nesumokėjimo nustatytais terminais priežastis ir įvertinti realias atsiskaitymo su biudžetu galimybes; 1.7. surinktos informacijos ir aplinkybių įvertinimą ir tolimesnių veiksmų numatymą bei taikymą: užtikrinimo priemonių taikymas, mokesčių nepriemokos atidėjimas/išdėstymas, priverstinio išieškojimo veiksmų inicijavimas, bankroto bylos iškėlimas, patikrinimų atlikimas; 1.8. teisėsaugos institucijų informavimą apie nusikalstamų veikų, susijusių su mokesčių nemokėjimu (pvz., skolininko nesąžiningumas), požymius, siekiant kaltųjų asmenų atsakomybės; 2. Siekiant vykdyti bankroto prevenciją, atskleisti galimus tyčinio bankroto - „fenikso sindromo“ atvejus.
Kontrolės	1. Vykdyti trumpalaikius tikslinius tikrinimus, siekiant įvertinti mokesčių mokėtojų paaiškinimų pagrįstumą ir atlikti piniginių srautų analizę; 2. Vykdyti mokesčių mokėtojų patikrinimus: - siekiant paneigti mokesčių mokėtojų, kuriems buvo perduotas turtas, teisę į PVM atskaitą; - siekiant perkelti mokesčių prievolių vykdymą naujai įsteigtam mokesčių mokėtojui. 3. Mokesčių patikrinimų metu arba po jo taikyti išieškojimo užtikrinimo priemones, teikiant prioritetą hipotekai ar įkeitimui.
Teisinės	1. Siūlyti keisti teisės aktus, numatant, kad daugiau kaip 50 proc. įmonės akcijų pirkimui – pardavimui būtų privaloma notarinė forma arba nustatyti papildomus reikalavimus tokiam sandoriui, pvz., turi būti parengti ir šalių suderinti bei pasirašyti sutarties priedai: įmonės turto inventorizavimo aktas; įmonės balansas; įmonės skolų (prievolių) sąrašas, kuriame nurodytas skolos dydis, įvykdymo terminas, prievolių užtikrinimo rūšis, kreditoriai ir jų adresai ir pan.; 2. Išnagrinėti priežastis, sąlygojusias susidariusią situaciją, kai mokesčių administratoriui neleidžiama tikslinti kreditorinių reikalavimų bankroto byloje ir nurodoma grąžinti nepagrįstai deklaruotas mokesčio permokas ir, esant būtinumui, inicijuoti reikalingų teisės aktų pakeitimus arba numatyti kitas priemones;

2 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Teisinės	3. Inicijuoti LR įmonių bankroto įstatyme įtvirtintos nemokumo sąvokos pakeitimą, siekiant išvengti atvejų, kai faktiškai skolas neapmokančioms įmonėms būtų atsakoma kelti bankroto bylas, nes įmonės pradelsti išpareigojimai neviršija pusės į jos balansą įrašyto turto vertės, apie įmonių nemokumą turėtų būti sprendžiama, atsižvelgiant į jų nuosavybės teise turimą turtą. 4. Inicijuoti teisės aktų pakeitimus, nustatant įmonės valdymo perdavimo bankroto administratoriui procedūras ir bankroto administratoriaus atsakomybę už įmonės valdymą, kai bankroto administratorius netinkamai atlieka savo pareigas, kadangi bankroto administratorius turėtų būti atsakingas už visų įmonės dokumentų tinkamą perėmimą, o nesant reikiamų dokumentų ar esant kitoms aplinkybėms, trukdančioms tinkamai perimti įmonės valdymą, turėtų spręsti klausimą dėl tolimesnių veiksmų atlikimo, pvz., dokumentų suradimo, tyčinio bankroto bylos inicijavimo ir pan..

šaltinis: sudaryta pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktą informaciją

2 lentelėje pateiktos prevencijos priemonės yra gan efektyvios tyčinių bankrotų mažinimui. Komunikavimo ir pagalbos nurodytos priemonės yra informacinio pobūdžio, kurios suteikia informacijos apie esamą ekonominę verslo subjektų padėtį bei tyčinių bankrotų tendenciją tiek patiems mokesčių administratoriams, tiek verslo subjektams. Stebėsenos ir kontrolės priemonės labiau nukreiptos mokesčių administratoriams, nurodyti veiksmai ir priemonės norint nustatyti tyčinį bankrotą bei įvertinti jų prevenciją. Teisinės priemonės yra rekomenduotinos ir nukreiptos įstatymų leidybos institucijoms. Kadangi tyčinių bankrotų prevencijai yra labai aktualūs ir reikšmingi Lietuvoje galiojantys teisės aktai bei įstatymai.

Apibendrinant skyriuje pateiktą statistiką apie bankrotų tendencijas Lietuvoje, galima daryti išvadą, kad bankroto atvejai šalyje didėja ir tai sukelia labai daug neigiamų pasekmių: didėjant bankrutuojančių įmonių skaičiui, didėja ir bedarbių skaičius, o daugėjant bedarbių skaičiui, daugėja žmonių darbo biržose. O tai įtakoja valstybės didesnių sumų ir asignavimų bedarbiams išlaikyti. Tačiau didėjantis bankrotų skaičius taip pat įtakoja valstybės pajamų mažėjimą, dėl to mažėja šalies BVP, taip pat mažėja ir perkamoji gyventojų galia, kas mažina vartojimą. Tai tiesiog yra ratas, turintis grįžtamąjį ryšį, įtakojantį visas gyvenimo sritis.

3. TYČINIŲ BANKROTŲ PREVENCIJOS ANALIZĖ

Kaip buvo minėta ankstesniuose skyriuose – reiškinys, su kuriuo paskutiniu metu vis dažniau susiduria valstybė į vardijamos kaip „Fenikso sindromas“ ar tiesiog „tyčinis bankrotas“, inicijuotas norint perkelti veiklą. Tai veiksmai, kuriais siekiama mokesčių mokėtojo veiklos laikotarpiu sukaupti dideles mokestines skolas ir skolas tiekėjams, vėliau įmonės veiklą nutraukiant ir perkeliant į naujai sukurtą įmonę. Nurodyta veikslių seka gali būti kartojama neribotą skaičių kartų. Lietuvoje įgyvendinant tyčinių bankrotų prevencijos politiką dalyvauja LR vyriausybė, Valstybinės mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos, Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba. Tyčinių bankrotų prevencijos įvertinimui buvo naudojamas duomenų analizės metodas. Pagrindinis informacijos šaltinis buvo duomenys gauti iš Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos. Visi gauti duomenys yra faktiškai įvykę, kokybiškai bei tinkami šiai analizei. Šis metodas pasirinktas, kadangi tyčinis bankrotas ir jo prevencija pradėta vykdyti neseniai ir vykdoma šiuo metu.

Remiantis valstybinės mokesčių inspekcijos pateikta informacija, galima teigti, kad dalis naujų įmonių yra steigiamos ir registruojamos į PVM mokėtojų registrą asmenų, sietinų su įmonėmis, kurios turi mokestinių nepriemokų. Sekantis veiksmas šiame mokesčių vengimo modelyje yra įmonės turto pardavimas naujai įsteigtai įmonei, dėl lėšų trūkumo paprastai nesumokant į biudžetą ir su pastaruoju sandoriu sietinų mokesčių. Pasirinkau šią temą nagrinėti, kadangi reiškinys yra gana aktualus valstybei, nes bankrotų skaičius turi neigiamą įtaką visose gyvenimo srityse.

Šioje dalyje tiriamas darbo objektas ir su juo susijusios problemos yra įmonės perkėlusios veiklą ir / ar turtą į naują įmonę, senajai paskelbus bankrotą ir palikus su didelėmis skolomis valstybės biudžetui bei kreditoriams. Nagrinėjama kokių veikslių ėmėsi bankrutuojančių įmonių vadovai ir / ar savininkai, kaip ir iš kokių požymių buvo nustatomi atskiri tyčinio bankroto atvejai.

Darbe minimos įmonės yra Šiaulių apskrityje veikiančios uždarnosios akcinės bedrovės.

Šiuo metu VMI yra keliami uždaviniai, susiję su valstybės biudžeto bei fondo pajamų surinkimu ir siektini tikslai apibrėžtini kaip prevenciniai, tačiau išskirtinas dvejopas jų pobūdis:

1. Siekis numatyti ir įdiegti veiklos procedūras, kurios užkirstų kelią minėto mokesčių vengimo modelio įgyvendinimui;
2. Siekis užtikrinti asmenų atsakomybę dėl vengimo mokėti mokesčius ir tyčinio bankroto.

Nurodytų uždavinių siekiama šiomis pagrindinėmis priemonėmis:

- Siekiant užkirsti kelią minėto mokesčių vengimo modelio įgyvendinimui numatoma papildyti veiklos procesus, susijusius su naujų PVM mokėtojų registravimu, numatant

procedūras, apimančias rizikos, jog naujas PVM mokėtojas registruojamas su tikslu perduoti jam mokestinių nepriemokų turinčio mokesčių mokėtojo veiklą ir turtą, įvertinimą;

- Pagal nustatytus požymius reguliariai centralizuotai vykdyti mokesčių mokėtojų, kurie galimai rengiasi išvengti savo mokestinių prievolių vykdymo minėtuoju būdu, nustatymą ir jų atžvilgiu imtis galimų poveikio priemonių, kurios paskatintų atsisakyti neteisėtų ketinimų;
- Pagal nustatytus požymius reguliariai centralizuotai vykdyti mokesčių mokėtojų, mokesčių išvengimo tikslais įvykdžiusių turto perleidimo sandorius, perkėlusią veiklą į kitas įmones ir turinčių mokestinių nepriemokų, kurių sumokėjimo galimybė dėl vykdytų veiksmų yra minimali, nustatymą ir kelti jų atsakomybės, numatytos tiek mokesčių įstatymuose, tiek Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, klausimus.

Pagrindiniai požymiai, kuriais remiantis yra identifikuojami asmenys, kurie galimai rengiasi išvengti savo mokestinių prievolių minėtuoju būdu:

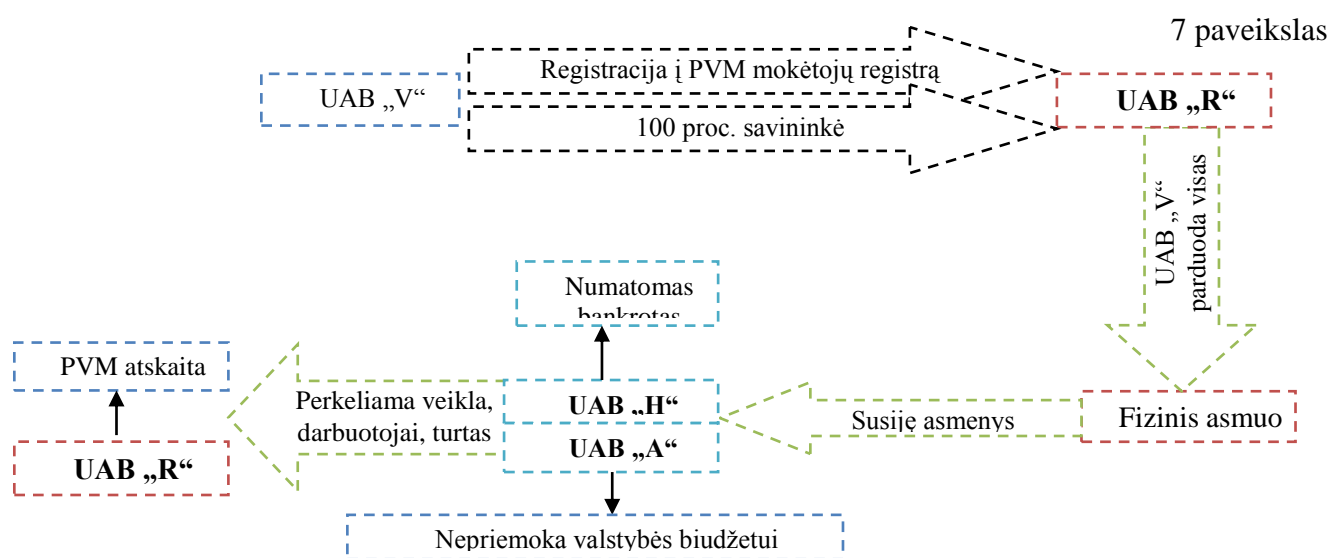
1. Ar įmonės yra įregistruotos į PVM mokėtojų registrą;
2. Ar įmonei, turinčiai nepriemoką valstybės biudžetui, nėra iškelta bankroto byla? Ar nėra inicijuotas išskėlimas?
3. Ženklus (kartais, dešimtis kartų) darbuotojų skaičiaus išaugimas (dabartinius metus lyginant su ankstesniais metais arba mėnesiais);
4. Daugumos įmonių įdarbinti darbuotojai yra iš to pačio susijusio ir besirengiančio bankrutuoti juridinio asmens;
5. Susijusio asmens požymiai. Dažnai naujai įregistruotos įmonė yra susijusi su bankrutuojančiąją per susijusius asmenis:
 - a. Vadovas, savininkas, finansininkas;
 - b. Giminytės ryšiai (tėvas, motina, vaikai, sutuoktiniai, broliai, seserys);
 - c. Akcininkai, kontroliuojantys ar kontroliuojami asmenys.
6. Sumokamų mokesčių išaugimas;
7. Pardavimo apimčių staigus išaugimas;
8. Pirkimų apimčių staigus išaugimas (dažnai įsigyjamas turtas iš ruošiamo bankrutuoti juridinio asmens);
9. Įmonių susitarimai, kad už atliktas paslaugas ar parduotas prekes, mokėtų įmonei ne į jos banko sąskaitą, o į kitos įmonės sąskaitą (kad negautų įplaukų (pajamų) į banką ir negalima būtų inspekcijai išieškoti);
10. Registracijos, buveinės, veiklos vykdymo vietos tos pačios ar gretimos su susijusia nauja įmone;

11. Naujai įmonei perleistos nebaigtos vykdyti sutartys, pagal kurias nepriemoką turinti ir / ar bankroto bylą inicijavusi įmonė būtų uždirbusi pajamas?
12. Prieš susidarant mokestinei nepriemokai ar prieš perleidžiant turtą įmonės savininkai išsimoka dividendus;?
13. Naujai įmonei parduotas ar neišnuomotas nepriemoką turinčių ir bankroto bylą inicijavusių įmonių turtas;
14. Notariniai turto įsigijimo sandoriai iš nepriemoką turinčių ir / ar bankrutuojančių PVM mokėtojų. Sandoriai įvyksta iki nepriemokos atsiradimo arba bankroto bylos iškėlimo;
15. Transporto priemonių įsigijimo sandoriai iš nepriemoką turinčių ar bankrutuojančių PVM mokėtojų. Sandoriai įvyksta iki nepriemokos atsiradimo arba bankroto bylos iškėlimo;
16. Galimi prašymai gražinti ar išskaityti ženkliai PVM permoką po įvykdytų įsigijimo sandorių datos. Duomenys, kad pirkėjas pasinaudojo atskaita, nors jau žinojo, kad senoji, nepriemoką turinti įmonė nemokės to pardavimo PVM, nes nėra lėšų;

Pagal aukščiau nurodytas priemones skyriuje bus tiriama kaip tyčinių bankrotų prevencija buvo pritaikyta kiekvienu atskiru tyčinių bankrotų nustatymo atveju. Taipogi analizuojama kaip šalies įstatyminė bazė užkerta kelią arba neužkerta tyčiniams bankrotams vystytis.

3.1 Pirmasis atvejis: Turto perleidimas iš bankrutuojančios įmonės į susijusią įmonę

Pirmuoju atveju įmonė, numachiusi bankrotą perkelia veiklą į naują įsteigtą įmonę. Taip pat perleidžia turtą ir darbuotojai pereina į naują įmonę (žr. 7 pav.).

7 pav. Turto perleidimas į susijusią įmonę

7 paveiksle pateikta schema kaip įmonių valdymo organai veikia norėdami išvengti mokesčių ir inicijuoti bankrotą, tačiau šiame atvejuje nustatytas tyčinis bankrotas. UAB „V“ pateikdama prašymą įregistruoti į Pridėtinės vertės mokesčio (toliau - PVM) mokėtojų registrą nurodė, kad steigėja yra UAB „V“ ir vykdomos veiklos pobūdis bus buhalterinės apskaitos tvarkymas. Tačiau po įregistravimo į PVM mokėtojų registrą nustatyta, kad:

1. UAB „V“ įmonės UAB „R“ (įregistruota 2010 m. birželio mėn.) visas akcijas perpardavė naujam fiziniam asmeniui, buvo paskirtas naujas įmonės vadovas ir pakeistas juridinis asmuo, tvarkantis įmonės buhalterinę apskaitą. Įmonės nenorėdamos, kad registracijos metu į PVM mokėtojų registrą, nebūtų nustatytos jų sąsajos su įmonėmis, turinčiomis nepriemoką valstybės biudžetui, dažnai įmonės įsteigimo bei registravimo paslaugas perka iš įmonių teikiančių panašias paslaugas.
2. UAB „R“ naujosios vadovės susiję asmenys (vyras ir tėvas) turi įmones UAB „H“ (įregistruota 2008 m. gruodžio mėn.) ir UAB „A“ (įregistruota 2006 m. lapkričio mėn.) po 100 proc. akcijų. Kurios atitinkamai valstybės biudžetui turėjo po 27 tūkst. Lt ir 456 tūkst. Lt nepriemokos. Didžiąją nepriemokos sumos dalį sudarė pridėtinės vertės mokestis.
3. UAB „R“ nustatyta veikla – panaudotų automobilių prekyba. O susijusių įmonių veikla – krovininis kelių transportas. Kaip matyti veiklos dažniausiai sutampa arba būna panašios.
4. UAB „R“ vadovė bei samdomas darbuotojas iki įmonės įregistravimo į PVM mokėtojų registrą dirbo ir UAB „H“ ir UAB „A“. Tyčinių bankrotų atvejais dažniausiai nustatomas visų ar kelių darbuotojų perėjimas į naujai įsteigtą įmonę.
5. Naujoji įmonė „R“ automobilius perpardavimui įsigyja iš UAB „H“ ir UAB „A“. Kadangi naujai įmonei įsigijus automobilius susidaro PVM permoka, kurią gali susigrąžinti iš valstybės biudžeto. Tačiau susijusios įmonės, kurioms priklausytų sumokėti pardavimo PVM, nesumoka ir didina nepriemoką valstybės biudžetui.

Perpardavusios naujai įmonei visus automobilius, susijusios įmonės numačiusios inicijuoti bankrotą ir išvengti mokestinių įsipareigojimų valstybės biudžetui. Tačiau pagal minėtas prevencines priemones Valstybinė mokesčių inspekcija nustatė susijusių įmonių veiksmus ir siekia užkirsti kelią šių įmonių tyčiniam bankrotui. Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija ėmėsi šių prevencijos priemonių ir veiksmų:

1. Registruojantis įmonei „R“ į PVM mokėtojų registrą per turimas duomenų bazes nustatomos sąsajos su mokesčių mokėtojais turinčiais, mokestinių nepriemokų. Nustačiusi sąsajas su UAB „A“ ir UAB „H“ ŠAVMI išanalizavo vykdomus turto / veiklos pardavimo ar pirkimo ar perleidimo sandorių dalyvius. Nustačius riziką UAB „R“ įregistruota buvo su papildomomis kontrolės priemonėmis, tokiomis kaip įmonių sandorių bei veiksmų stebėseną iki 12 mėnesių. Tolimesnės stebėsenos tikslas – kuo operatyviau nustatyti, kad

mokėtojas, įgyvendindamas minėtą mokesčių išvengimo modelį, įvykdė turto įsigijimo sandorį ir imtasi tolimesnių veiksmų, užkertančių kelią žalos valstybės biudžetui padarymui. Darbo autorės nuomone ši valstybės nustatyta prevencinė priemonė duoda gan efektyvių rezultatų, kadangi dauguma tyčinių bankrotų yra nustatoma stebėsenos laikotarpiu ir analizuojant įmonės, susijusias su nepriemoką turinčiomis įmonėmis, vykdomus pirkimo ir pardavimo sandorius. Tačiau šį prevencinį žingsnį mano nuomone reikėtų reglamentuoti įstatymiškai, o ne tik VMI taisyklėse.

2. Naujai įregistruotos įmonės „R“ vadovas buvo kviečiamas pas ŠAVMI atsakingus asmenis, už šią prevenciją, prevenciniam pokalbiui. Darbo autorės nuomone, šis nustatytas prevencinis žingsnis valstybės atžvilgiu nėra tinkamas. Kadangi prevencinio pokalbio naujosios įmonės vadovas yra tik perspėjamas dėl vykdytinų veiksmų su susijusiomis įmonėmis, turinčiomis nepriemoką. Tačiau tikslių ir efektyvių rezultatų ši prevencinė priemonė neduoda.
3. Nustačius darbuotojų keitimąsi per visas tris susijusias įmones bei turto perleidimą naujai susijusiai įmonei. Šiuos veiksmus atlikęs skyrius turi perduoti šią informaciją kitam ŠAVMI skyriui. Toliau identifikuojamas nepriemoką turintis mokesčių mokėtoją, kuris galimai mokesčių išvengimo tikslu perleido turtą ir perkėlė veiklą kitai įmonei R.
4. Galiausiai yra kreipiamasi į teismą, keliant skolininko nesąžiningumo, kaip tai apibrėžta LR BK 208 str., klausimą. Kreipimosi ieškinyje prašoma nedelsiant areštuoti turtą galimos žalos atlyginimo ir ieškinių patenkinimo užtikrinimo tikslais. Taip pat prašoma panaikinti turto pardavimo sandorio teises pasekmes bei perspektyvoje teikiant civilinius ieškinius tiek turto pardavėjui, tiek pirkėjui, nes nesumokėtų mokesčių išieškojimas ir ieškinių patenkinimas teismo sprendimu gali būti nukreiptas tiek į turtą pardavusį mokesčių mokėtoją, tiek ir į jo įgijėją.

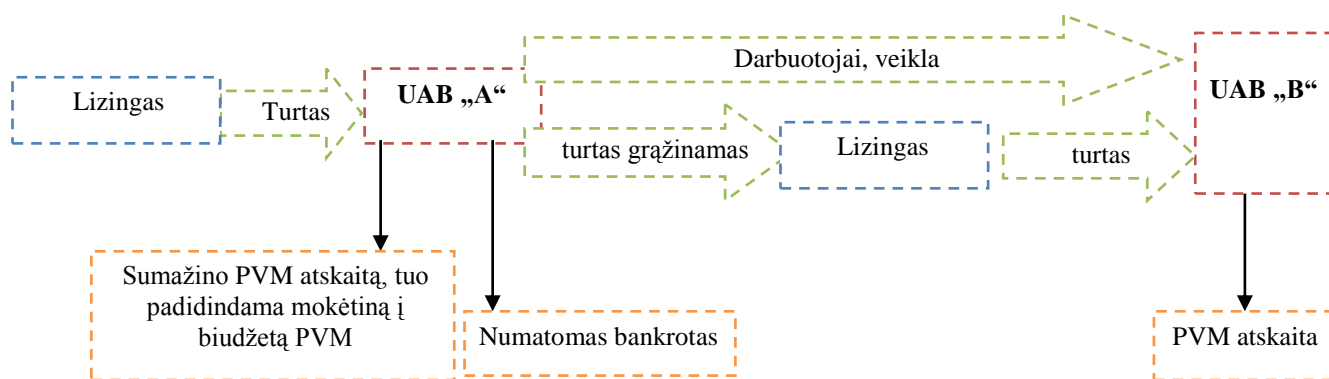
Šiuo tyčinio bankroto atveju įmonės numaćiusios tyčinį bankrotą, perkeliant veiklą ir turtą į naujai įregistruotą įmonę „R“, buvo identifikuotos. Galima teigti, kad nustatytos prevencinės priemonės ŠAVMI yra efektyvios. Tačiau šios įmonės vis dar egzistuoja, kadangi yra vykdomas ikiteisminis tyrimas. Šalies įstatyminė bazė reglamentuoja taip pat ilgai besitęsiančius ikiteisminius tyrimus, kadangi įstatymuose nėra tiksliai nustatytų tyčinių bankrotų požymių, bei atsakomybės už jų inicijavimą. Šioje schemeje yra trūkumas toks, kad iš prevencines priemones inicijavusių asmenų, niekas nepastebėjo, kad toje pačioje schemeje veikia ir kita veikla, kuri formaliai ir teisiškai įstatymų nepažeidžia. Tačiau padeda kitoms įmonėms daryti nusikalstamas veikas. T.y. įmonė „V“, kuri įregistruoja įmones, kaip savo kontroliuojamas ir taip registracijos į PVM mokėtojus metu, nebūna nustatytos sąsajos su mokesčines prievoles turinčiomis įmonėmis, kadangi įmonė „V“ tiesiog jų neturi. Tačiau įregistravus įmonę „R“, pastaroji parduodama įmonėms, susijusioms su tyčinių bankrotų veikla.

Darbo autorės nuomone, šalies įstatyminėje bazėje turėtų būti reglamentuota tokių įmonių veikla, kuri įsteigus įmonę ir įregistravus į PVM mokėtojų registrą, jos negalėtų parduoti, bent jau vienerius metus. Taip būtų viena iš tyčinių bankrotų minimizavimo priemonių. Taipogi papildomai reikėtų reglamentuoti – pakeisti atitinkamus LR PVM įstatymo straipsnius, kuriuose būtų aiškiai ir tiksliai nurodytos aplinkybės, kada mokesčių administratorius gali neregistruoti į PVM mokėtojų registrą. Pavyzdžiui: įmonė nepateikia sutarčių su tiekėjais ir užsakovais, nustatytos sąsajos su įmone, turinčia mokesčių įsipareigojimą biudžetui nuo 100 tūkst. Lt.

3.2 Antrasis atvejis: *Lizinginio turto perdavimas iš bankrutuojančios įmonės į naujai įsteigtą įmonę*

8 paveiksle pateikta schema kaip įmonės įsigijusios transporto priemonės iš lizingo bendrovės, vėliau turtą grąžina lizingo bendrovei, veiklą nutraukia ir galimai perduoda kitai naujai įsteigta įmonei. Kuri tas pačias transporto priemonės perima iš lizingo bendrovės ir atskaičiuoja prikimo PVM, kuri vėliau įtraukia į PVM deklaracijos atskaitą ir prašo grąžinti iš biudžeto. Tuo metu senoji įmonė lieka neįvykdžiusi savo mokesčių prievolių biudžetui (žr. 8 pav.).

8 paveikslas

šaltinis: sudaryta pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktą informaciją.

8 pav. Veiklos perdavimas ir turto perleidimas naujai susijusiai įmonei

Nustačius šį galimą tyčinį bankrotą buvo atliekamas įmonės „B“ tyrimas ir atlikti veiksmai:

1. Peržiūrėti įmonės „B“ buhalterinės apskaitos dokumentai ir nustatyta, kad buhalterinėje apskaitoje apskaitė ir PVM deklaracijoje deklaravo 307 tūkst. Lt pirkimo PVM. Šio pirkimo PVM susidarė dėl įsigyto sunkvežimių ir priekabos įsigijimo iš lizingo bendrovės, kurių vertė viso 1,9 mln. Lt.

2. Tuo atžvilgiu pradėtas priešpriešinės informacijos surikimas iš įmonės „A“, kadangi aukščiau minėtas transporto priemonės iš lizingo bendrovės buvo įsigijusi įmonė „A“. Sumažėjus užsakymams, bendrovėje „A“ susidarė finansiniai sunkumai ir pradėjo stigti lėšų išipareigojimams, pagal lizingo sutartį, vykdyti. Lizingo bendrovė nutraukė transporto priemonių lizingo sutartis ir bendrovei „A“ išrašė kreditines PVM sąskaitas faktūras. Šiomis sąskaitomis remiantis įmonė „A“ sumažino PVM deklaracijoje į PVM atskaitą įtrauktą transporto priemonių pirkimo PVM, tuo 264 tūkst. Lt padidindama mokėtiną į biudžetą PVM, kurios įmonė A nesumokėjo.
3. Valstybinė mokesčių inspekcija nustatė, kad veikla ir turtas iš mokestinių prievolių nevykdančio mokesčių mokėtojo „A“ perkelta į susijusį mokesčių mokėtoją „B“:⁶⁸
 - a. Įmonių „A“ ir „B“ direktoriumi dirba tas pats asmuo, kurio žmonos tėvai yra abiejų bendrovių savininkai: tėvas – įmonės „B“ vienintelis savininkas, motina – viena iš dviejų įmonės „A“ akcininkų.
 - b. Abiejų juridinių asmenų buhalterinę apskaitą tarko tas pats fizinis asmuo.
4. Tam, kad asmuo įgytų teisę į PVM atskaitą, būtina juridinių faktų visuma – ūkinės operacijos tikras įvykdymas, jos įvykdymo aplinkybių patvirtinimas apskaitos dokumentuose (PVM sąskaitose faktūrose) ir asmens, įgyjančio teisę į PVM, atkaitą sąžiningumas. O tyrimo metu nustatytos aplinkybės leido manyti, jog įmonė „B“, pretenduojanti į PVM atskaitą, žinojo arba turėjo galimybę žinoti, jog buvęs transporto priemonių naudotojas įmonė „A“ nesumokės į biudžetą mokėtino PVM. Pasinaudodamas teise į PVM atskaitą įmonė „B“ elgėsi nesąžiningai. Pažymėtina tai, kad įstatymai tiesiogiai nenustato mokesčių mokėtojo pareigos kontroliuoti partnerio veiklą, tačiau VMI nuomone tokia pareiga kyla iš pačios mokesčių mokėjimo prievolės mokėti mokesčius ir laikytis sandorių sudarymo nuostatų, apibrėžtų Civilinio kodekso normose. Todėl įmonė „B“ žinodama arba turėdama galimybę žinoti, kad įmonė „A“ nesumokės į biudžetą mokėtino PVM, įmonės „B“ ūkinės operacijos metu elgėsi kaip nesąžiningas mokesčių mokėtojas (LR civilinis kodeksas, šeštoji knyga, 6.67 straipsnis – nesąžiningumo prezumpcija⁶⁹),

⁶⁸ LR PVM įstatymas 2002 m. kovo 5 d. Nr. IX-751, 2 str. 31 d. Susiję asmenys.

⁶⁹ LR civilinis kodeksas. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. 6.67 straipsnis. Nesąžiningumo prezumpcija. *Preziumuojama, kad kreditoriaus interesus pažeidusio sandorio šalys buvo nesąžiningos, jeigu:*
 1) skolininkas sudarė sandorį su savo sutuoktiniu, vaikais, tėvais ar kitais artimaisiais giminaičiais;
 2) skolininkas sudarė sandorį su juridiniu asmeniu, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyvis, nuosavybės teise tiesiogiai ar netiesiogiai valdantis mažiausiai penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra skolininko sutuoktinis, vaikas, tėvas (motina) ar kiti artimieji giminaičiai, arba kai jiems visiems kartu priklauso mažiausiai penkiasdešimt procentų to juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.);
 3) skolininkas – juridinis asmuo sudarė sandorį su fiziniu asmeniu, kuris yra to juridinio asmens vadovas ar valdymo organo narys arba šio asmens sutuoktinis, vaikas, tėvas (motina) ar kitas artimasis giminaitis;
 4) įvykdymo, kurį pagal tą sandorį turėjo atlikti skolininkas, vertė žymiai viršija kitos sandorio šalies pateiktą įvykdymą (priešpriešinių išipareigojimų disproporcija);
 5) sandoris sudarytas dėl skolos, kurios mokėjimo terminas dar nebuvo suėjęs, mokėjimo;

todėl neįgijo teisės į 306 tūkst. Lt PVM atskaitą. Lietuvos mokesčių administravimo įstatymo 10 str. nurodyta, kad mokesčių teisiniuose santykiuose viršenybė teikiama šių santykių dalyvių veiklos turiniui, o ne jos formaliai išraiškai⁷⁰, t.y. sprendžiat galimybę dėl teisės į PVM atskaitą, lemiamą reikšmę turi tikrasis ūkinės operacijos turinys, o ne jos įforminimas atitinkamais buhalterinės apskaitos dokumentais.

5. Dėl nustatyto tyčinio bankroto ŠAVMI kreiptasi į prokuratūrą, informuojant apie nustatytus požymius veiku, užtraukiančių atsakomybę už mokesčių nemokėjimą. Prokuratūra šiuo atveju turėtų nedelsiant spręsti turto arešto klausimą žalos atlyginimo ir ieškinių tenkinimo užtikrinimo.

Šiuo atveju galima teigti, kad susijusios įmonės iš šių sandorių bando uždirbti susigrąžinant pridėtinės vertės mokesť. Darbo autorės nuomone, nustačius šį galimą tyčinio bankroto atvejį ŠAVMI taip pat dar turėjo senosios įmonės „A“ mokestines prievoles biudžetui perkelti į naujai įsteigtą įmonę „B“. Įteisinus ir formaliai įstatymuose reglamentavus šį metodą, ypatingai sumažėtų tyčinių bankrotų skaičius, kadangi tai būtų nepalanku įmonės vadovams, norinčioms pasipelnėti iš valstybės biudžeto. Taipogi darbo autorės nuomone, įmonės įsigijusios transporto priemonės iš lizingo bendrovių negalėtų prikimo PVM įtraukti į PVM deklaraciją ir taip atsiimti didžiules sumas iš biudžeto, nors visos sumos už minėtas prekes nesumokėjo. Juridiniai asmenys turėtų atsiimti – susigrąžinti pirkimo PVM tik atitinkamos įmokos, kurią sumoka kiekvieną mėnesį lizingo bendrovei, dalį.

3.3 Trečiasis atvejis: Prekių pardavimas susijusiai įmonei

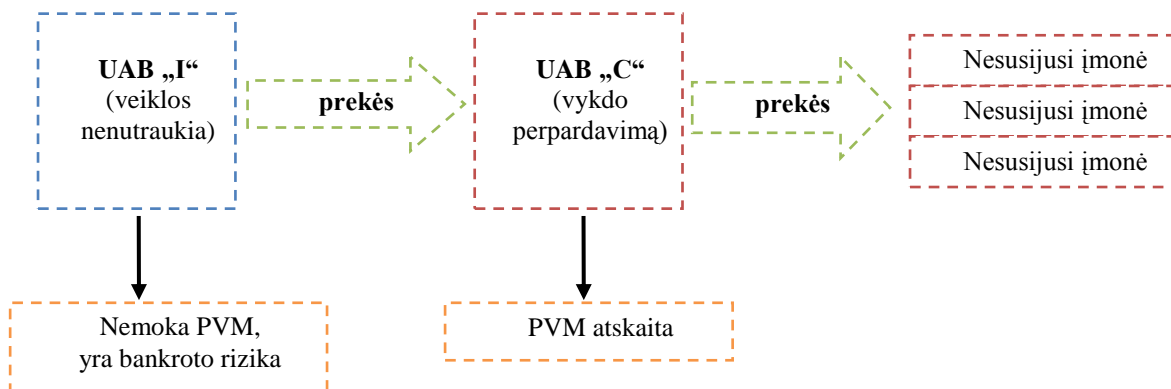
Yra nustatomi atvejai, kai įmonės vykdo tuos pačius sukčiavimo modelius. Tik skirtumas yra tas, kad įmonė ne bankrutuoja, o labai smarkiai sumažina savo veiklą ir parduoda turtą susijusiai, naujai įsteigtai įmonei (žr. 9 pav. kitame puslapyje).

6) skolininkas – juridinis asmuo sudarė sandorį su fiziniu asmeniu, kuris pats arba jo sutuoktinis, vaikai, tėvai ar kiti artimieji giminaičiai, arba kartu su jais yra to juridinio asmens dalyviai, nuosavybės teise tiesiogiai ar netiesiogiai valdantys mažiausiai penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.);

7) skolininkas – juridinis asmuo sudarė sandorį su kitu juridiniu asmeniu, kurį skolininkas kontroliuoja, arba kai vienos iš sandorio šalių vadovas ar valdymo organo narys yra asmuo, tiesiogiai ar netiesiogiai, vienas ar kartu su savo sutuoktiniu, vaikais, tėvais ar artimaisiais giminaičiais turintis nuosavybės teise mažiausiai penkiasdešimt procentų kito juridinio asmens akcijų (pajų, įnašų ir pan.) arba abiejų juridinių asmenų akcijų (pajų, įnašų ir pan.);

8) skolininkas – juridinis asmuo sudarė sandorį su juridinių asmenų asociacija ar kitokiu susivienijimu, kurio narys jis yra.

⁷⁰ LR mokesčių administravimo įstatymas. 2004m. balandžio 13 d. Nr. IX-2112, 10 straipsnis. Turinio viršenybės prieš formą principas.

šaltinis: sudaryta pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktą informaciją.

9 pav. Įmonės veiklos perkėlimas, nenutraukiant senosios įmonės veiklos

Kaip matyti 9 paveiksle UAB „C“ vykdoma veikla – vidaus statybos darbai. ŠAVMI pirmiausiai atliko apskaitos registrų ir pirminių apskaitos dokumentų analizę už atitinkamą laikotarpį. Nustatyta, kad prekės įsigijamos iš susijusio juridinio asmens. O įmonė „C“ perparduodavo prekes nesusijusioms įvairioms įmonėms. Pažymėtina, kad susijusi įmonė „I“ yra mokestinių prievolių nevykdanti įmonė, tačiau bankroto neinicijavo, bet sumažino veiklą, t.y. sumažimo įsigijimo ir užsakymo apimtį. Pagal pateiktus pagrindinius požymius, identifikuojančius galimą tyčinį bankrotą, šiuo atveju nustatyta:

1. UAB „I“ vienintelis akcininkas ir dirbęs direktoriumi yra fizinis asmuo. UAB „C“ vienintelis akcininkas ir direktorius taip pat tas pats fizinis asmuo.
2. Kaip ir visais minėtais atvejais buhalterinę apskaitą įmonėms tvarko tas pats fizinis asmuo.
3. UAB „I“ bandydama išvengti mokesčių sumokėjimo ar įsiskolinimo tretiesiems asmenims, turtą perkėlė kitam mokesčių mokėtojui įmonei „C“, kuri taip pat vykdo vidaus statybos darbus.
4. UAB „I“ buvo įregistruota Šiauliuose, patalpose, kurias pagal nuomos sutartį nuomojo. UAB „C“ taip pat registruota tuo pačiu adresu.
5. Įmonėje „I“ dirbo 6 darbuotoja, kurie buvo perkelti į įmonę „C“.
6. staigus įmonės „I“ pardavimo išaugimas.
7. UAB „I“ nevykdė mokesčių administratoriaus nurodymų atvykti AVMI padalinį ir pateikti tikrinimui įmonės buhalterinius dokumentus. Taip pat įmonė deklaruotais buveinės ir veiklos vykdymo vietos adresais buvo nerasta. Nors teikiamosiose PVM deklaracijose nurodydavo tiekimas vienintelei susijusiai įmonei „C“. O įmonė „C“ į atskaitą ištraukia pirkimo PVM ir valstybės biudžeto susigrąžina grąžintinas sumas.

Įmonė „I“ neregistruoja bankrutuojančios įmonės statuso ir nėra įstatymo reglamentuojančio, jog įsigijimas iš veiklą sumažinančios veiklos yra neteisėtas ir / ar negalimas, todėl nustatyti tyčinį bankrotą Šiaulių AVMI neturi pagrindo. Šiaulių AVMI imdamasi prevencijos priemonių, užkertant

kelią būsimam tyčiniam bankrotui, atliko abiejų minėtų įmonių patikrinimą, tačiau pažeidimų, pagal šiuo metu šalyje galiojančius įstatymus, nenustatė. Pagal VMI nustatytus tyčinių bankrotų požymius buvo identifikuotas būsimas tyčinis bankrotas. Šiame modelyje galima būtų pritaikyti „viešumo“ modelį, kai nemokios įmonės ir su jomis susijusios įmonės yra viešai paskelbtos VMI prie FM internetinėse svetainėse ar Juridinių registro centro interneto svetainėse bei pačiose įstaigose. Taip įmonių nesąžiningumas bus labiau paviešintas ir įmonės, skolingos valstybės biudžetui, bei susijusios įmonės praras partnerių pasitikėjimą bei gerą vardą.

Apibendrinat atliktą tyčinių bankrotų prevencijos politikos tyrimą, galima būtų teigti, kad nesąžiningi įmonių valdymo atstovai labai dažnai naudojami tuo, kad Lietuvoje sunku įrodyti tyčinį bankrotą. Nors VMI prie FM ir Šiaulių AVMI nustatė prevencines priemones bei požymius, to neužtenka, kad įvykdytas tyčinis bankrotas būtų pripažintas ir nustatytas tyčiniu ikiteisminiuose tyrimuose. Efektyvesnei tyčinių bankrotų prevencijos politikos įgyvendinimui reikia, kad šalies įstatyminėje bazėje taipogi būtų reglamentuoti tyčinių bankrotų sampratos, jų požymiai, identifikavimo priemonės bei griežtesnė atsakomybė tyčinių bankrotų vykdytojams.

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę ir specialiąją literatūrą, tesės aktus bei atlikus tyčinių bankrotų prevencijos politikos tyrimą, galima daryti šias išvadas:

1. Tyčinių bankrotų prevencijos politikos tikslas – efektyviai įgyvendinti prevencijos priemonės, taip sumažinant galimybes juridiniams asmenims imtis nusikalstamos veiklos, kuri daro žalą ne tik kreditoriams, bet ir valstybės biudžetui. Pagrindinė tyčinių bankrotų sąvoka nėra tiksliai apibrėžta Lietuvos Respublikos įstatymuose. Teisiniuose aktuose dominuoja tapati sąvoka „nusikalstamas bankrotas“, nors abiejų minėtųjų sąvokų apibrėžimai yra tapatūs.
2. Pagrindinė tyčinių bankrotų priežastis yra noras ir galimybė nuslėpti, išvengti mokesčių sumokėjimo valstybės biudžetui. Todėl jis dažniausiai yra sąmoningai suplanuojamas iš anksto, o įmonių valdymo organai išvengia atsakomybės. Įrodyti, kad tyčinis bankrotas ar skolininko nesąžiningumas padaryti sąmoningais įmonių vadovų ar savininkų veiksmais yra sunku, kadangi dažniausiai įmonių vadovai, kad sandorius vykdė įmonės naudai, o kad įmonės bankroto priežastis – susiklosčiusi ekonominė situacija.
3. Tyčinis bankrotas, kaip Fenikso sindromas pasireiškia tarp asmenų, kurie yra susiję giminytės ryšiais, tačiau pastaruoju metu pasitaiko atvejų, kad asmenys nėra formaliai susiję tarpusavyje. Taip juridiniai asmenys ieško naujųjų metodų kaip išvengti mokesčių, nepapuoilus į mokesčių administratoriaus akiratį.
4. Pastaraisiais metais šalyje itin padidėjo juridinių asmenų tyčinių bankrotų skaičius. Ši reiškinį lėmė tiek Lietuvoje tiek pasaulyje susiklosčiusi ekonominė situacija, kuri juridiniams šalies asmenims sukėlė sunkumų vykdant veiklą. Šių bankrotų skaičiaus didėjimą taip galėjo lemti ir Lietuvoje nuolat beiškeičianti mokesčių įstatyminė bazė.
5. Dažniausiai tyčinius bankrotus, nusprendusios inicijuoti įmonės yra uždarnosios akcinės bendrovės įsiregistravusios į PVM mokėtojų registrą. Tyčinius bankrotus inicijuojančios įmonės būna ir lizingo bendrovių paslaugomis besinaudojančios. Įsigyjančios prekes ir pirkimo PVM išitraukiančios į PVM atskaitą, nors už prekes viso kainos nesumoka, nes yra nustatytos tam tikros mėnesinės įmokos.
6. Fiziniais bei juridiniams asmenim, tyčia padariusiems žalą valstybės biudžetui ar kitiems kreditoriams, šalies įstatymų normos, reglamentuojančios įmonių steigimą, neuždraudžia steigti naujas, tapačios veiklos įmones.
7. LR Vyriausybės patvirtintos prevencinės priemonės, kurios padeda lengviau nustatyti tyčinių – nusikalstamą bankrotą, yra tik iš dalies efektyvios. Tačiau efektyvesnei tyčinių bankrotų prevencijai trukdo nepalanki šalies įstatyminė bazė, teismų praktika, kai priimami

nepalankūs mokesčių administracijai sprendimai esant akivaizdiems tyčinio bankroto požymiams ir mokesčių įstatymų pažeidimams bei nepakankamas valstybės institucijų bendradarbiavimas.

8. Lietuvoje pagrindinis vykdomas tyčinių bankrotų metodas yra įmonės, turinčios nepriemoką valstybės biudžetui ir numačiusios paskelbti bankrotą, veiklos ir turto perkėlimas į naujai įsteigtą ar įsigytą įmonę. Taip paliekant bankrutuojančios įmonės skolas nesumokėtas. Kitas pastaruoju metu atsiradęs metodas yra, kai nesusijusi įmonė įsteigia įmonę bei įregistruoja ją į pridėtinės vertės mokesčių mokėtojų registrą ir ją parduoda įmonei, kuri suplanavusi inicijuoti bankrotą ir perkleti veiklą.

REKOMENDACIJOS

1. Rekomenduotina tiksliau įstatymuose apibrėžti tyčinių bankrotų sąvoką, jo požymius. Bei Lietuvos įstatymuose nustatyti tik vieną sąvoką arba „nusikalstamas bankrotas“ arba „tyčinis bankrotas“.
2. Valstybės institucijoms, tokioms kaip VMI prie FM ir VSDFV skyriams, reikėtų dažniau tikrinti įmonių veiklą bei aktyviau reaguoti įmonei pradėjus netinkamai vykdyti mokesťines prievoles, taikant šioms įmonėms laikinas apsaugos priemones, kol jų turtas vienokia ar kitokia forma nedingęs. VMI prie FM rekomenduotina kuo dažniau stebėti šių metodų kitimą, naujų požymių, įrodančių nusikalstamas veiklas, identifikavimą. Taip pat minėtos institucijos turėtų dažniau dalyvauti inicijuojant bankroto procesą bei bendradarbiauti įrodant tyčinį bankrotą.
3. Kadangi tyčinių bankrotų prevencinės priemonės Lietuvoje yra įgyvendinamos neefektyviai, todėl papildomai rekomenduotina plačiau ir viešai aptarti tyčinio bankroto bylas bei jų sprendimus.
4. Kadangi ikiteisminis tyrimas užtrunka labai ilgai, t.y. gali būti nuo 2 iki 10 metų. Rekomenduotina Įmonių bankroto įstatyme reikėtų reglamentuoti administratorius laiką, per kurį jis turėtų peržiūrėti bankrutuojančios įmonės vykdytus sandorius per pastaruosius 5 metus, tai sutrumpintų bankroto bylų nagrinėjimą. Taip pat reikėtų sutrumpinti bankroto procesą iki 30 dienų, kad kreditoriai greičiau galėtų pareikšti savo paraiškas jų žalai atlyginti.
5. Siūlytina PVM įstatymo pataisa, kurioje būtų reglamentuotas straipsnis ir nurodytos aplinkybės, kuriomis remiantis įmonė nebūtų registruojama į PVM mokėtojų registrą, pvz. jei įmonė faktiškai neįrodo savo vykdomos ekonominės veiklos: neturi įrangos ar priemonių veiklai vykdyti, nėra sudarytos sutartys su užsakovais ir tiekėjais, įmonėje nėra samdomų darbuotojų, arba nustatytos sąsajos mokesčių mokėtoju, turinčių mokesťinę nepriemoką valstybės biudžetui. Tačiau jei įmonė, susijusi su nepriemoką turinčia įmone, jau yra įregistruota į PVM mokėtojų registrą, rekomenduotina PVM įstatymo pataisa, kuri reglamentuotų pirkėjo mokesťinius įsipareigojimus ir užkertanti kelią įmonių atsakingų asmenų sukčiavimui – perkeliant veiklą ir parduodant ar kitaip perleidžiant didelės vertės turtą PVM sumokėtų pirkėjas. O jei sandoriai viršytų 50 procentų įmonės turimo turto, tada ir visus mokesťinius įsipareigojimus perimtų pirkėjas.
6. Tyčinių bankrotų prevencijai, esant įsigijimams iš lizingo bendrovės, rekomenduotina patikslinti PVM įstatymą, kad įmonės negalėtų prikimo PVM įtraukti į PVM deklaraciją ir taip atsiimti didžiules sumas iš biudžeto, nors visos sumos už minėtas prekes nesumokėjo.

Juridiniai asmenys turėtų susigražinti pirkimo PVM tik atitinkamos įmokos, kurią sumoka kiekvieną mėnesį lizingo bendrovei, dalį.

7. Taip pat siūloma koordinuoti valstybės institucijų veiksmus, kad būtų pasiektas efektyvesnė tyčinių bankrotų prevencija. Valstybinėms institucijoms rekomenduotina susikurti bendras duomenų bazes, kurios pateikiama informacija apie tyčinių bankrotų prevencijos politiką, priemones, atskirus tyčinių bankrotų atvejus.
8. Pakeisti įmonių (uždaryjū akcinių bendrovių, akcinių bendrovių, individualių įmonių, tikrųjų ūkinių bendrijų) įstatymo nuostatas, kad fiziniais bei juridiniais asmenys, sąmoningais veiksmais padarę žalą valstybės biudžetui ar kitiems juridiniams asmenims, neturėtų galimybės įsteigti ar atstovauti naują įmonę. Bei pakeisti įstatymo nuostatą, kad naujai įsisteigus įmonę ir įregistravus ją į PVM mokėtojų registrą, jos negalėtų parduoti, bent jau vienerius metus

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. 1992, Nr. 29-843.
4. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. Valstybės žinios. 1997, Nr. 64-1500.
5. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas. Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
6. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. Valstybės žinios. 2004, Nr. 63-2243
7. Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas. 2000, Nr. 64-1914.
8. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741
9. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
10. Lietuvos Respublikos Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271

Literatūra:

11. Bemelmans-Vidéc M.L., Rist R.C., Vedung E. Carrots, sticks & sermons: policy instruments and their evaluation (Comparative Policy Analysis Series). – New Jersey: Transaction Publishers, 1998. – 277 p. – ISBN 0-7658-0546-4
12. Bivainis J. ir kiti. Lietuvos Respublikos Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė: teisės mokslinis-praktinis žurnalas. – Vilnius, 2002, nr. 2-3, p. 44-129
13. Burda R. Privedimo prie bankroto kriminalistinio tyrimo modelis // Jurisprudencija. LTA mokslo darbai. – 1998, T. 9(1), p. 75-87
14. Dikovič, O., Kapuškienė, V. Mokesčių nemokėjimo problema // Lietuvos ekonomikos apžvalga. – Vilnius, 2005, Nr. 1, p. 97 - 91
15. G. Jakštonytė. Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimui /// Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. – Vilnius, 2009, 3 (16), p. 57 – 67. – ISSN 1648-9098. – URL: <http://www.minfolit.lt/arch/21501/21803.pdf> [žiūrėta 2010-12-20]
16. Hill M, Hupe P. Implementing Public Policy: Governance in Theory and in Practice, Implementation Theory: The Top-down/Bottom-up Debate,. – London: SAGE Publications, 2002. – 245 p. – ISBN 0 7619 6628 5

17. Moran M. and other. The Oxford Handbook of Public Policy. Oxford Handbooks of Political Science. – USA: Oxford University Press, 2006. – 1000 p. - ISBN-10: 0199269289
18. Januševičiūtė A., Jurevičienė D. Bankroto esmė: teorija ir praktika // Mokslas- Lietuvos ateitis. – Vilnius: Technika, 2009, T 1, Nr. 3, p. 30-33. – ISSN 2029-2341. – URL: http://www.mla.vgtu.lt/upload/jmk_zurn/vol1_no3_30-33_januseviciute-jureviciene.pdf. [žiūrėta 2010-12-21]
19. Jovaišas K. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai // Verslo ir komercinė teisė. – Vilnius, 1999, Nr.4-5, 1999, p. 235
20. Kavaliauskienė V. Lietuvos mokesčių sistemos įtaka verslo įmonių veiklai // Inžinerinė ekonomika: mokslo darbai. – Kaunas: Technika, 2001, Nr.1 (21), p. p. 33-40. - ISSN 1392-2785
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2001 m. gruodžio 21 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo įmonių bankroto byloje“ Nr. 33. Valstybės žinios. 2002, Nr. 16
22. Lietuvos Respublikos Apeliacinio teismo nutartis „Dėl Šiaulių apygardos teismo 2006 m. sausio 25 d. nutarties, kuria bankrutavusios AB „Mažeikių elektrotechnika“ bankrotas pripažintas tyčiniu. 2006, Nr. 2-524.
23. Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra. Apibendrinamoji pažyma apie nebaigtus ikiteisminius tyrimus dėl ekonominių ir finansinių nusikalstamų veikų. - Vilnius, 2009, Nr. 7.7.
24. Narvilas V. Nemokumo sistemos formavimasis Lietuvoje - faktai, problemos ir prioritetai, Iš Lietuvos ekonomikos apžvalga. - Vilnius: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2005/II. – p. 53 – 63
25. Parsons W., Viešojo politika, Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. – Vilnius: Eugrimas, 2001. – 607 p. – ISBN 9986-752-89-2
26. Paulauskas A. Mokesčių vengimo sąvoka, požymiai bei santykis su mokesčių slėpimu // Viešojo politika ir administravimas. – 2006, Nr. 15, p. 27 – 41. – ISSN 1648-2603. – URL: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2006~ISSN_1648-2603.N_15.PG_27-41/DS.002.0.01.ARTIC. [žiūrėta 2011-02-01]
27. Püzl H, Treib O. Implementing Public Policy. Handbook of Public Policy Analysis, Theory, Politics and Methods // Public Administration and Public Policy/125, Chapter 7. – Harrisburg: CRC Press, 2007, p. 89 – 93. – ISBN-10 1-5744-561-8
28. Raipa A. Viešojo politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika // Viešojo politika ir administravimas. – Kaunas: Kauno technologijos Universitetas, 2002, Nr. 1, p. 11- 21. ISSN ISSN 1648-260
29. Stirbys K. Mokesčių sistemos efektyvumas ir įtaka šalių konkurencingumui // Sąskaityba. - 2003, Nr. 1 (149)

30. Štreimikienė D. Mikalauskienė A. Lietuvos mokesčių sistema ES kontekste // Organizacijų vadyba. – Kaunas: VDU, 2006, Nr. 38, p. 169-182. – ISSN 1392–1142
31. Vilpišauskas R., Nakrošis V. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir Europos Sąjungos įtaka. – Vilnius: Eugrimas, 2003. – 210 p. – ISBN 9955-50-145-6
32. Vilpišauskas R., Nakrošis V. Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: „trūkstamos grandies“ analizė (išplėstinė santrauka). – Vilnius: Eugrimas, 2003. – p.16
33. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 13 d. pasitarimo sprendimo priedas. Protokolo Nr. 66, 11 klausimas
34. LR valstybės kontrolės 2009 metų veiklos ataskaita 2010 m. kovo 23d., Nr. Y4. URL: http://www.vkontrolė.lt/veikla_ataskaitos.php?tipas=vk [žiūrėta 2011-02-02];
35. Višinskis V. Nemokumo samprata ir jo teisinio reglamentavimo analizė: Taikomasis mokslinis tyrimo darbas. – Vilnius, 2006. <http://www.ukmin.lt/lt/svv/doc/Nemokumo%20studija.doc> [žiūrėta 2011-01-25]

Interneto svetainės:

36. Nacionalinės bankroto ypatybės lietuvoje – „feniksai“. <http://www.investicijos.net/verslas-bankrotai-lietuvoje-investavimas-i-bankrota>
37. Advokatų kontora. Apie bankrotą. <http://www.nemokumas.lt/bankrotas/bankrotas.html> [žiūrėta 2011-02-01]
38. Įmonių bankroto valdymo departamentas: <http://www.bankrotodep.lt/Tyciniai.php> [žiūrėta 2011-01-25]
39. Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas <http://www.lat.litlex.lt>
40. Lietuvos Respublikos Seimas: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.forma_1
41. Statistikos departamentas: www.stat.gov.lt
42. Valstybinė mokesčių inspekcija prie LR finansų ministerijos: <http://www.vmi.lt>
43. Teisinės informacijos portalas: <http://www.teisingumas.lt/naujienos/straipsniai-interviu/daugeja-su-vadinamuoju-201efenikso-sindromu201c-siejamu-byly> [žiūrėta 2011-01-13].
44. Įmonių bankroto įstatymo pakeitimai. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.susije_1?p_id=129687&p_rys_id=1, [žiūrėta 2011-02-01];
45. 86% bankrotų Lenkijoje pernai galėjo būti apgaulingi // verslo naujienos, 2010-03-18. http://vz.lt/straipsnis/2010/03/08/86_bankrotu_Lenkijoje_pernai_galejo_buti_apgaulingi. [žiūrėta 2011-01-25];
46. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vyriausybės akiratyje – kontrabanda ir tyčiniai bankrotai, 2010-04-01. <http://www.lrv.lt/lt/naujienos/?nid=6492> [žiūrėta 2011-02-01].

ANOTACIJA

Tenikaitytė S. Mokesčių politikos įgyvendinimas: tyčinių bankrotų prevencija / Viešosios politikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. V. Dumbliauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2011. – 72 p.

Esant didelei mokesčių įstatymų ir su jais susijusių norminių aktų sąlyginai interpretavimo galimybei ir dabartinei Lietuvos mokesčių politikai, vis aktualesnė problema tampa mokesčių vengimas pasitelkiant juridinių asmenų tyčinį bankrotą. Tyčinio bankroto prevencijos politika Lietuvoje yra sunkiai įgyvendinama, kadangi yra mažai teisės aktų ar įstatymų, kurie tiksliai reglamentuotų tyčinius bankrotus, jų priežastis bei veikimo schemas. Magistro baigiamajame darbe išanalizuojamos prevencijos politika ir jos priemonės bei pateiktos rekomendacijos, kaip minimizuoti tyčinius bankrotus. Pirmojoje darbo dalyje pateikiama mokesčių politikos ir tyčinių bankrotų samprata ir teoriniu aspektu, aptariamas tyčinių bankrotų reglamentavimas. Antroje dalyje analizuojama tyčinių bankrotų situacija ir tendencijos Lietuvoje, vertinamos prevencijos priemonės. Trečiojoje dalyje tiriamas ir nagrinėjamas tyčinių bankrotų prevencijos taikymas Šiaulių apskrityje, pasitelkiant trijų įmonių atvejus. Remiantis tyrimu galima daryti išvadas, kad tyčinių bankrotų prevencijos įgyvendinimas priklauso nuo šalies įstatyminės bazės. Tyrimas parodė, kad darbe iškelta hipotezė pasitvirtino.

Pagrindiniai žodžiai: mokesčių politika, tyčinis bankrotas, prevencija, nemokumas, mokesčių vengimas.

ANNOTATION

Tenikaityte S. Tax Policy Implementation: the Prevention of Fraudulent Bankruptcies / Master's thesis in Public Policy. The supervisor Associate Professor Dumbliauskas V. – Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2011. p. 72.

In accordance with the relative possibility of interpretation and the tax policy of Lithuania, the law's of high taxes and regulatory acts related, the problem of the tax evasion through legal persons' fraudulent bankruptcies becomes increasingly relevant. The prevention policy of fraudulent bankruptcies in Lithuania is being hardly implemented, because there are only several legislation acts or laws, governing exactly fraudulent bankruptcies, their causes and functioning schemes. The prevention policy, its measures are analysed, and the recommendations on minimizing the number of fraudulent bankruptcies are provided in the Master's thesis. The first part of this work includes the concepts of tax policy and fraudulent bankruptcies, and the discussion on the regulations of fraudulent bankruptcies. The situation and trends of fraudulent bankruptcies in Lithuania are analysed, and the prevention measures are valued in the second part of the thesis. The third part includes the investigation and analysis of prevention of fraudulent bankruptcies application in Šiauliai district, concerning three cases of enterprises. In accordance with the research, the prevention of fraudulent bankruptcies implementation is based on the legislation base of the country. The research has indicated, that the hypothesis of the work has been confirmed.

The Keywords: tax policy, fraudulent bankruptcy, prevention, insolvency, tax evasion.

SANTRAUKA

Tenikaitytė S. Mokesčių politikos įgyvendinimas: tyčinių bankrotų prevencija / Viešosios politikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. V. Dumbliauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2011. – 72 p.

Magistro baigiamajame darbe analizuojama tyčinių bankrotų prevencijos problema, kuri yra vis aktualesnė Lietuvoje. Nuolat augantis tyčinių bankrotų skaičius bei didėjanti turtinė žala valstybės biudžetui skatina valdžios institucijas imtis efektyvesnių tyčinių bankrotų prevencijos priemonių ir atkreipti dėmesį į šią aktualią problemą. Tyčinis įmonės bankrotas – tai toks bankrotas, kuris įmonės valdymo organų inicijuojamas tyčia, norint išvengti mokestinių įsipareigojimų valstybės biudžetui bei kreditoriams. Norint išanalizuoti įstatyminės bazės ir prevencinių priemonių poveikį tyčiniams bankrotams buvo iškelta hipotezė: tyčinių bankrotų prevencijos politiką sėkmingai įgyvendinti trukdo šalies įstatyminė bazė. Darbo tikslas yra išanalizuoti tyčinių bankrotų prevencijos politikos įgyvendinimą.

Darbo uždaviniai: aptarti tyčinių bankrotų sampratą ir reglamentavimą, išanalizuoti tyčinių bankrotų bei jų prevencijos situaciją Lietuvoje, ištirti tyčinių bankrotų prevencijos politiką Šiaulių apskrityje.

Siekiant išsiaiškinti tyčinių bankrotų prevencijos politikos įgyvendinimą panaudotas mokslinės literatūros, publikuojamų straipsnių, teisės aktų, statistinių duomenų, dokumentų bei kitos informacinės medžiagos analizės metodas.

Darbas sudarytas iš trijų dalių. Pirmajame skyriuje aptariama mokesčių politikos ir tyčinių bankrotų samprata bei pastarojo priežastys ir požymiai. Apžvelgti įstatymai, teisės aktai, nuostatos ir kiti dokumentai reglamentuojantys tyčinius bankrotus. Antrajame skyriuje analizuojamas tyčinių bankrotų situacija Lietuvoje. Apžvelgiama kokios tendencijos vyrauja Lietuvoje. Analizuojamos valdžios institucijų priimtos prevencinės priemonės tyčiniams bankrotams mažinti. Trečiajame skyriuje atliekamas tyčinių bankrotų prevencijos tyrimas. Tyrime atrinktos 3 įmonės, kurios savo veiklą ir turtą perkėlė (numatė perkelti) naujai įmonei, o vėliau senosios, turinčios gan didelius mokestinius įsipareigojimus valstybės biudžetui, inicijuoja bankrotą skirtingais metodais. Šioje dalyje analizuojama ir aptariama šalies įstatyminė bazė, kurios pataisos leistų efektyviai įgyvendinti tyčinių bankrotų prevencijos politiką. Darbas baigiamas išvadomis, kad iškelta hipotezė pasitvirtina.

SUMMARY

Tenikaityte S. Tax Policy Implementation: the Prevention of Fraudulent Bankruptcies / Master's thesis in Public Policy. The supervisor Associate Professor Dumbliauskas V. – Mykolas Romeris University, Faculty of Politics and Management, 2011. p. 72.

The problem of prevention of fraudulent bankruptcies, which increasingly becomes relevant in Lithuania, is analysed in the Master's thesis. The constantly increasing number of fraudulent bankruptcies and the material damage on the state budget promote the government institutions to provide more effective measures for the prevention of fraudulent bankruptcy and to pay attention to this relevant problem. A fraudulent bankruptcy of the enterprise is a bankruptcy, which is intentionally initiated by the administration of the enterprise, in order to avoid tax obligations for the state budget and the creditors. In order to analyse the influence of legislation base and prevention measures on the fraudulent bankruptcy the hypothesis was raised: a successful implementation of the prevention policy of the fraudulent bankruptcies is disturbed by the state legislation base. The aim of the work is to analyse the implementation of prevention policy of fraudulent bankruptcies.

The objectives: to discuss the concept and regulation of fraudulent bankruptcies, to analyse the situation of fraudulent bankruptcies and their prevention in Lithuania, and to investigate the prevention policy of fraudulent bankruptcies in Šiauliai district.

In order to determine the implementation of prevention policy of fraudulent bankruptcies, the analysis method of scientific literature, published articles, legal acts, statistics data, documents and other information material was used.

The thesis consists of three parts. The first part includes the discussion of concepts of tax policy and fraudulent bankruptcies, their causes and features. The laws, legal acts, provisions and other documents, regulating fraudulent bankruptcies are reviewed. The second part of the work includes the analysis of the situation of fraudulent bankruptcies in Lithuania. The main trends in Lithuania are reviewed. The prevention measures to minimize fraudulent bankruptcy that were accepted by the state institutions are reviewed. The research on prevention of fraudulent bankruptcy is presented in the third part. Three selected enterprises that transferred (intended to transfer) their activities and assets to the other enterprise, and the older enterprises, having reasonable tax obligations for the state budget, initiated bankruptcies, using different methods. This part includes the analysis and discussion on the state legislation base, the amendments of which may influence an effective implementation of prevention policy of fraudulent bankruptcies. The work is completed by the conclusions, that the hypothesis raised is confirmed.

PRIEDAI

**PRIEMONIŲ, ĮGALINANČIŲ GERIAU NUSTATYTI SU ĮMONIŲ BANKROTU
SUSIJUSIAS NUSIKALSTAMAS VEIKAS, PLANAS**

Eil. Nr.	Spreštinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
1.	Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – Įmonių bankroto įstatymas) ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas) sąvokų suderinimas Įmonių bankroto įstatymo sąvoka „tyčinis bankrotas – įmonės privedimas prie bankroto tyčia“ gali būti traktuojama kaip patikslinanti pagrindus, kuriais remiantis galėtų būti nustatomi kalti asmenys (patraukiami baudžiamojon atsakomybėn), nes ši sąvoka nėra tiesiogiai susieta su Baudžiamajame kodekse įtvirtinta nusikalstamų veikų (nusikalstamo bankroto ir skolininko nesąžiningumo) sudėtimi	1.1. Susieti Įmonių bankroto įstatymo tyčinio bankroto sąvoką su Baudžiamojo kodekso nusikalstamo bankroto ir skolininko nesąžiningumo nusikalstamų veikų sudėtimi	Įmonių bankroto įstatymas	Ūkio ministerija, Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Generalinė prokuratūra, Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos (toliau – Įmonių bankroto valdymo departamentas)	2011 metų II ketv.

Eil. Nr.	Sprejtinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
2.	Tyčios ir juridinio asmens valdymo organo nario ir dalyvio nesąžiningų veiksmų įrodymas Įrodyti, kad bankrotas buvo tyčinis (nusikalstamas), o ne verslo nesėkmė, labai sudėtinga, nes visi atsakingi asmenys teigia, kad jie veikė įmonės naudai, tačiau jiems nepasisėkė dėl objektyvių priežasčių. Teismui nustačius tyčinį (nusikalstamą) bankrotą, bankroto administratorius privalo patikrinti sandorius, sudarytus per 5 metus iki bankroto bylos iškėlimo, ir, nustatęs priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, sandorių, pareikšti ieškinius įmonės bankroto bylą nagrinėjančiame teisme dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais (Įmonių bankroto įstatymo 20 straipsnis). Vadinasi, teismui konstatavus tyčinio (nusikalstamo) bankroto faktą, gali kilti teisinių pasekmių civilinių teisinių santykių srityje, susijusių su sandorių pripažinimu negaliojančiais (restitucijos taikymas, pareiga atlyginti žalą, grąžinti dėl sudarytų sandorių gautas pajamas ir kita). Skirtingai nei baudžiamojoje teisėje, civilinių teisinių santykių srityje kai kuriais atvejais teisės aktai nustato, kad esant tam tikroms aplinkybėms asmuo laikomas nesąžiningu (pvz., kreditoriaus interesus pažeidusio sandorio šalis yra laikoma nesąžininga Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 6.67 straipsnyje nustatytais atvejais). Tokiu atveju sandorį ginčijantis asmuo neturi pareigos įrodinėti, kad kita sandorį sudariusi šalis siekė nesąžiningų tikslų. Šiuo metu (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 178 straipsnis) įrodyti privedimą prie bankroto (nemokumo) tyčia ir tai, kad konkretus sandoris buvo priešingas įmonės veiklos tikslams ir (ar) turėjęs įtakos, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, turi reikalavimus keliantys asmenys (bankroto administratorius, kreditoriai)	2.1. Nustatyti (apibrėžti) požymius, kuriems esant yra didelė tyčinio (nusikalstamo) bankroto (nesąžiningų sandorių) tikimybė		Įmonių bankroto valdymo departamentas, Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos (toliau – Valstybinė mokesčių inspekcija), Generalinė prokuratūra, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba), Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas)	2011 metų I ketv.
		2.2. Įvertinti, vykdant 2.1 punkte nurodytą priemonę, nustatytus požymius ir prireikus parengti Įmonių bankroto įstatymo pakeitimus – numatyti, kad, esant tam tikroms aplinkybėms, su tam tikrais asmenimis sudaryti ūkio subjekto sandoriai laikomi pažeidžiančiais kreditorių interesus ir, esant tam tikriems požymiams, yra tyčinio	Įmonių bankroto įstatymas	Ūkio ministerija, Įmonių bankroto valdymo departamentas, Valstybinė mokesčių inspekcija	2011 metų II ketv.

Eil. Nr.	Spręstinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
		(nusikalstamo) bankroto (nesąžiningų sandorių) tikimybė. Juridinio asmens vadovas (savininkas) privalėtų įrodyti, kad ūkio subjekto veiksmai (sandoriai) atitiko įprastą ūkinę komercinę veiklą ar verslo logiką			
		2.3. Organizuoti seminarą bankroto administratoriams, pakviesti teisėjus, tyrėjus ir kitus atsakingus ir suinteresuotus asmenis sandorių, sudarytų iki bankroto bylos iškėlimo patikrinimo ir tyčios požymių nustatymo bei tyčinio (nusikalstamo) bankroto požymių vertinimo klausimais		Ūkio ministerija	2011 metų III ketvirtis
3.	Juridinio asmens vadovo, valdymo organų nario ir dalyvio atsakomybė Civilinio kodekso 2.50 straipsnis nustato, kad juridinio asmens dalyvis neatsako pagal juridinio asmens prievolės, išskyrus įstatymuose arba juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytus atvejus. Kai juridinis asmuo negali įvykdyti prievolės dėl juridinio asmens dalyvio nesąžiningų veiksmų, juridinio asmens dalyvis atsako pagal juridinio asmens prievolę savo turto subsidiariai. CK 2.81 straipsnio 3 dalis nustato, kad juridinio asmens dalyviai turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu, prašydami uždrausti juridinio asmens valdymo organams ateityje sudaryti sandorius, prieštaraujančius juridinio asmens veiklos tikslams ar peržengiančius juridinio asmens valdymo organo kompetenciją. CK 2.82 straipsnio	3.1. Atriboti asmens teisę 5 metus eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu, jei įmonės bankrotą nagrinėjančiam teismui nustačius tyčinį (nusikalstamą) bankrotą asmuo pripažįstamas kaltu dėl tyčinio (nusikalstamo) bankroto. Informaciją apie tokius asmenis	Įmonių bankroto įstatymas	Ūkio ministerija, Vidaus reikalų ministerija	2011 metų II ketvirtis

Eil. Nr.	Sprejtinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
	3 dalis nustato, kad valdymo organas atsako už juridinio asmens dalyvių susirinkimo sušaukimą, pranešimą juridinio asmens dalyviams apie esminius įvykius, turinčius reikšmės juridinio asmens veiklai, juridinio asmens veiklos organizavimą, juridinio asmens dalyvių apskaitą, veiksmus, nurodytus šio kodekso 2.4 straipsnio 3 dalyje, jeigu kitaip nenumatyta atskirų juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose. Pagal Civilinio kodekso 2.4 straipsnio 3 dalies (ir 2.74 straipsnio) nuostatas, juridinio asmens valdymo organas atsako už juridinio asmens turto ir viso kito, kas susiję su juridinio asmens verslu, tvarkymą, taip pat dokumentų saugojimą ir už informacijos apie juridinio asmens turtą, verslą teikimą taip, kad kiekvienas turintis teisinį interesą asmuo bet kada galėtų gauti visapusišką informaciją apie to asmens turtines teises ir pareigas. Atsižvelgiant į tokį teisinį reglamentavimą, atsakomybė tyčinio (nusikalstamo) bankroto atveju turėtų būti taikoma juridinio asmens vadovui, valdymo organų nariui ir dalyviui. Praktikoje dažniau taikoma teisės aktuose nustatyta atsakomybė juridinio asmens vadovui (asmeniui, kuris įstatymo, sutarties ar administracinio akto pagrindu valdo įmonę ar pagal einamas pareigas įmonėje turi teisę ir galimybę disponuoti įmonės skolininkės turtu). Pagal Baudžiamojo kodekso 209 straipsnį asmuo, sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmęs jos bankrotą ir dėl to padaręs didelės turtinės žalos kreditoriams, baudžiamas laisvės atėmimu iki 3 metų. Kai kuriose kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse yra nustatytos griežtesnės bausmės	skelbti viešai			
		3.2. Remiantis Civilinio kodekso 6.128 straipsnio 3 dalies nuostatomis, svarstyti galimybę nustatyti, kad, likvidavus juridinį asmenį dėl bankroto, asmenys, teismo sprendimu pripažinti kaltais dėl tyčinio (nusikalstamo) bankroto ir kitais skolininko nesąžiningumo atvejais, privalo įvykdyti prievolę už juridinį asmenį, jei teismas nustato, kad juridinio asmens prievolė neįvykdyta dėl šio asmens tyčinių (nusikalstamų) veiksmų	Įmonių bankroto įstatymas	Ūkio ministerija, Vidaus reikalų ministerija	2011 metų II ketvirtis
		3.3. Svarstyti BK 209 straipsnio („Nusikalstamas bankrotas“) sankcijoje nustatytos laisvės atėmimo iki 3 metų bausmės griežtinimo klausimą ir alternatyvios bausmės – piniginės baudos nustatymo tikslingumą, taip pat 208 straipsnio („Skolininko nesąžiningumas“) sankcijose nustatytos laisvės atėmimo iki 2 metų bausmės griežtinimo klausimą ir prireikus parengti BK pakeitimo projektą	Baudžiamasis kodeksas	Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Ūkio ministerija, Generalinė prokuratūra, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, Policijos departamentas	2011 metų II ketvirtis
3.4. Siekiant	Įmonių	Ūkio ministerija,	2011		

Eil. Nr.	Spręstinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
		užtikrinti, kad vienoje institucijoje būtų kaupiama visa informacija apie įmones, kurių bankrotas buvo pripažintas tyčiniu (nusikalstamu), ir apie tai skelbti viešai, Įmonių bankroto įstatyme nustatyti, kad, įsiteisėjus teismo nutarčiai dėl tyčinio (nusikalstamo) bankroto, teismas privalo raštu pranešti apie tai Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Ūkio ministerijos (teismas gali pavesti atlikti šią pareigą bankroto administratoriui) ir apie tai skelbiama Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje	bankroto įstatymas	Įmonių bankroto valdymo departamentas	metų II ketv.
		3.5. Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos interneto svetainėje sukurti nuolatinę svetainės skiltį, kurioje būtų skelbiama informacija apie galimybes gauti informaciją verslo rizikai vertinti iš valstybės ir privačių institucijų, nurodant rinkoje esančias privataus verslo priemones verslo rizikos vertinimo	Įmonių bankroto įstatymas	Įmonių bankroto valdymo departamentas, Ūkio ministerija, Vidaus reikalų ministerija	2011 metų II ketv.

Eil. Nr.	Spręstinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
		sirtyje, daugiausia dėmesio skirti informacijos apie nesažiningus skolininkus ir pripažintus kaltais dėl nusikalstamo bankroto asmenis prieinamumui			
4.	Atsiskaitymų (mokėjimų eiliškumo) reglamentavimo spragos Civilinio kodekso 6.929 straipsnis nustato, kad atsiskaitymai tarp juridinių asmenų, taip pat atsiskaitymai dalyvaujant fiziniams asmenims, užsiimantiems ūkine komercine veikla, atliekami negrynaisiais pinigais, o įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka – ir grynaisiais pinigais. Atsiskaitymai dalyvaujant fiziniams asmenims, kurie nesiverčia ūkine komercine veikla, gali būti atliekami grynaisiais pinigais, neribojant sumos, arba negrynaisiais pinigais. Civilinio kodekso 6.923 straipsnio 2 dalyje reglamentuojamas tik lėšų iš sąskaitos nurašymo (atsiskaitymo negrynaisiais pinigais) eiliškumas, kai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti neužtenka. Iš esmės bendru atveju kompleksiskai neregamentuotas ūkio subjekto atsiskaitymų eiliškumas (ne tik duodant nurodymą nurašyti lėšas iš sąskaitos), taip pat neregamentuotas vykdomų atsiskaitymų eiliškumas grynaisiais pinigais. Minėtas Civiliniame kodekse nustatyto mokėjimų eiliškumo taikymas gali būti suprantamas siauriau nei pripažintame netekusiu galios Laikinajame mokėjimų eilės tvarkos įstatyme (Žin., 1999, Nr. 106-3062), kuriame buvo nustatyta mokėjimų eilės tvarka, kai mokėtojas visiems atsiradusiems piniginiams įsipareigojimams įvykdyti vienu metu neturi pakankamai pinigų. Šiuo metu Civiliniame kodekse reglamentuojamas momentinis mokesčio mokėtojų nurodymo nurašyti iš sąskaitos lėšas eiliškumas neįpareigoja paties mokesčio mokėtojo vykdyti visus atsiskaitymus per visas turimas sąskaitas socialiai teisinga ir teisiškai reglamentuota tvarka, nes	4.1. Kompleksiškai svarstyti priemonių, nustatančių atsiskaitymų (mokėjimų eiliškumo) grynaisiais ir negrynaisiais pinigais, įgyvendinimo tvarką ir prireikus papildyti Civilinį kodeksą 4.2. Bankroto metu: 4.2.1. vykdant ūkinę komercinę veiklą, siekiant aiškiau reglamentuoti pinigų srautų, susijusių su ūkine komercine veikla, ir pinigų srautų, susijusių su kreditorių reikalavimų tenkinimu bei administravimo išlaidų mokėjimu, atskyrimą, nustatyti, kad nuo bankroto bylos iškėlimo dienos	Civilinis kodeksas Įmonių bankroto įstatymas	Ūkio ministerija, Teisingumo ministerija, Finansų ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija Ūkio ministerija, Finansų ministerija, Teisingumo ministerija, Įmonių bankroto valdymo departamentas, Valstybinė mokesčių inspekcija	2011 metų II ketv. 2011 metų II ketv.

Eil. Nr.	Spręstinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
	tokio reglamentavimo nėra. Tai sudaro galimybę ūkio subjektams piktnaudžiauti ir prieš keliant bankroto bylą atsiskaityti visų pirma su pasirinktais kreditoriais ir, neatsiskaičius su darbuotojais ir valstybės bei Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetu, inicijuoti bankrotą. Bankroto metu kreditorių reikalavimai tenkinami Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka: darbuotojų reikalavimai daugiausia tenkinami iš Garantinio fondo, o antrąją eilę tenkinamiems valstybės kreditorių reikalavimams dažnai nebeužtenka lėšų.				
	Bankroto metu dažnai kyla ginčų dėl einamųjų mokesčių, valstybinio socialinio draudimo įmokų, susijusių su bankrutuojančios įmonės vykdoma ūkine komercine veikla, mokėjimo ir išieškojimo. Pasitaiko atvejų, kai, nenutraukus ūkinės komercinės veiklos, nesumokėti einamieji mokesčiai, patvirtinus reikalavimus, tenkinami Įmonių bankroto įstatymo 35 straipsnyje nustatyta tvarka. Įmonių bankroto įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 5 punkte nustatyta pareiga administratoriui atidaryti atskirą sąskaitą banke lėšoms bankroto proceso metu kaupti ir atsiskaityti su kreditoriais, todėl, kreditoriams nusprendus tęsti ūkinę komercinę veiklą, turėtų būti aiškiai atskiriami pinigų srautai, susiję su ūkine komercine veikla, ir pinigų srautai, susiję su kreditorių reikalavimų tenkinimu bei administravimo išlaidų mokėjimu. Šiuo metu bankroto administravimo išlaidos gali būti apmokamos ir iš pajamų, gautų iš ūkinės komercinės veiklos, todėl galima paradoksali padėtis, kai vykdam šią veiklą nemokami mokesčiai ir didinami kreditorių reikalavimai, o iš ūkinės komercinės veiklos gautos pajamos naudojamos bankroto administravimo išlaidoms dengti. Tai sudaro prielaidas piktnaudžiauti, vykdam ūkinę komercinę veiklą nemokėti mokesčių ir vilkinti bankroto procedūras	atsiskaitymai, susiję su bankroto proceso vykdymu ir atsiskaitymu su kreditoriais, vykdomi tik per bankroto administratoriaus atidarytą atskirą sąskaitą; aiškiau nustatyti, kad ūkinė komercinė veikla, kuri didina dėl bankroto patiriamus kreditorių nuostolius, turi būti nedelsiant nutraukiama, o reikalavimai, atsiradę iš ūkinės komercinės veiklos dėl neįvykdytų prievolių ir įsipareigojimų, būtų tvirtinami tik nutraukus ūkinę komercinę veiklą. Numatyti, kad, jei bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą, ji privalo turėti dvi (tik dvi) sąskaitas: vieną – atsiskaitymams, susijusiems su ūkine komercine veikla, ir antrą –			

Eil. Nr.	Spręstinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
		atsiskaitymams su kreditoriais, administravimo išlaidoms ir su ūkine komercine veikla nesusijusiems einamiesiems mokėjimams. Aiškiai atskyrus atsiskaitymus per dvi sąskaitas, įteisinti mokesčių administratoriaus teisę laiku nesumokėtus einamuosius mokesčius ir įmokas, atsiradusius dėl vykdomos ūkinės komercinės veiklos, nusirašyti iš atitinkamos sąskaitos; 4.2.2. įvertinti galimybę nustatyti, kad bankroto administratorius nepriima atsiskaitymų iš debitorių ir kitų bankroto metu gaunamų lėšų grynaisiais pinigais, kai vieno atsiskaitymo suma viršija nustatyto dydžio sumą (pavyzdžiui, 1 000 litų), o administratoriaus gautos mažesnės sumos turi būti įneštos į minėtą atskirą sąskaitą ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jų gavimo			
5.	Priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymas Sunkmečiu išryškėjusi įmonių tarpusavio atsiskaitymo problema sukėlė bankrotų grandinę. Neretai skolininkas	5.1. Išanalizuoti priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymo	naujas teisinis reglamentas, Nemoku	Ūkio ministerija, Teisingumo ministerija, Finansų ministerija,	2011–2012 metai

Eil. Nr.	Spręstinas klausimas / Problemos apibūdinimas	Priemonės	Siūlomi keisti teisės aktai	Atsakingi vykdytojai	Įvykdymo terminas
	inicijuoja bankrotą savo kreditoriui, pasitaiko atveju, kad jo paties skola kreditoriui didesnė už kreditorinį reikalavimą. Taip nukenčia abu verslo subjektai, nes iškelus bankroto bylą tikimybė, kad bus patenkinti jų trečios eilės reikalavimai, labai maža. Įteisinus tarpusavio įskaitymus, padidėja tikimybė, kad veiklą galėtų tęsti abu verslo subjektai. Įskaitymo galimybė ypač svarbi tais atvejais, kai iki bankroto pradžios įskaitymai negalėjo būti padaryti, nes priešpriešinis reikalavimas atsiranda vėliau (pavyzdžiui, užsakovo reikalavimas atlyginti už netinkamai atliktus rangovo darbus, kurių trūkumai išaiškėja vėliau, eksploataavimo metu, ar už nebaigtus darbus, kai bankrutavęs rangovas negali ištaisyti trūkumų ar atlyginti padarytų nuostolių). Kai kuriais atvejais bankrotas gali būti patrauklus netinkamai atlikusiam darbus rangovui, nes bankroto metu jis išvengia atsakomybės už netinkamai atliktus darbus. Tokiais atvejais kreditoriui įstojus į bylą proceso metu (teismui pripažinus reikalavimus, kai reikalavimai kyla dėl prieš iškeliant bylą sudarytų sandorių, tačiau paaiškėja tik bankroto metu) tarpusavio įskaitymų taikymas galėtų būti vertinamas kaip viešo intereso gynimas. Tarpusavio įskaitymai bankroto metu būtų naudingi tiek bankrutuojančioms įmonėms (padidėtų kreditorių reikalavimų tenkinimas), tiek verslo subjektams – kreditoriams, kurie nėra atsiskaitę su bankrutavusia įmone	nemokumo atvejais galimybę, teigiamas ir neigiamas kreditorių priešpriešinių reikalavimų užskaitymo pasekmes bankroto proceso metu, atsižvelgiant į 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų nuostatas dėl priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymo bei Europos Sąjungos valstybių narių praktiką 5.2. Nustatyti sąlygas, kada galima remtis įskaitymais įmonių restruktūrizavimo, įmonių bankroto ir fizinių asmenų bankroto atvejais, siekiant išvengti piktnaudžiavimo	mo įstatymo koncepcija, Nemokumo įstatymas naujas teisinis reglamentavimas, Nemokumo įstatymo koncepcija, Nemokumo įstatymas	Vidaus reikalų ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Valstybinė mokesčių inspekcija, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	2011–2012 metai